

Kainuun ELY-keskus
PL 115, 87101 Kajaani
kirjaamo.kainuu@ely-keskus.fi

Viite

Kuulutuksenne 20.7.2021 **KAIELY/160/2020**, Terrafame Oy:n Kolmisopen esiintymän hyödyntäminen ja kaivospiirin laajennus -hankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostus,

sekä

kuulutuksenne 20.7.2021 **KAIELY/482/2018**, Terrafame Oy:n kaivosalueella olevien vanhojen vesienkäsittelysakkojen loppusijoittaminen -hankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostus (sakka-yva).

Asia

Yhtenäinen lausunto viitekohdassa mainittuihin kuulutettuihin YVA-selostuksiin.

Määräpäivä

20.9.2021

Lausunnon antajat

Suomen Luonnonsuojeluliiton Kainuun piiri ry.

xxx

xxx

Suomen Luonnonsuojeluliiton Kainuun piiri ry:n lausuntoon yhtyy yksityishenkilöt xxx ja xxx.

(Muistuttajat ovat eritelty Kolmisoppi-YVA arviointiohjelmaan tehdyn muistutuksen liitteessä).

Kaikkien lausunnonantajien yhteisenä valtuutettuna yhteyshenkilönä toimii xxx.

Lausunnon yleiskuvaus

Terrafame ei ole selvittänyt, selostanut eikä arvioinut koko toimintaansa koskevien hankkeiden yhteisiä ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutuksia kokonaisuutenaan, eikä ole esittänyt selvityksiin perustuen niiden hankkeiden yhteisiä välittömiä ja välillisiä, kasautuvia, lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin pysyviä ja väliaikaisia kokonaisvaikutuksia eikä yhteisvaikutuksia muiden olemassa olevien ja hyväksytyjen hankkeiden kanssa.

Sekä puuttuvien ja puutteellisten YVA-selvitysten että puuttuvan ymmärrettävästi esitetyn yhtenäisen koko toimintaa koskevan YVA-selostuksen vuoksi katsomme, ettei Terrafame ole esittänyt koko toiminnastaan YVA-lain, YVA-asetuksen, YVA-direktiivin, vesiputedirektiivin, päästädirektiivin eikä ilmastopimuksen velvoitteet täyttävää yhtenäistä ja luotettavaa, tieteellisen epävarmuuden poistavaa ympäristövaikutusten arviointiselvitystä nykyisestä toiminnastaan, tulevista toiminnoistaan eikä niiden yhteisistä vaikutuksista kokonaisuutenaan.

Tiivistetysti lausumme, ettei Terrafame ole tehnyt eikä yhteysviranomaisen ole kuuluttanut sellaista lainsäädännön ja direktiivien velvoittamaa laajaa yhtenäistä ympäristövaikutusten arviointiselvitystä, joka kattaisi sekä kaivosyhtiön nykyisen toiminnan että suunniteltujen uusien toimintojen yhteisten summavaikutusten selvittämisen, arvioimisen ja vaikutusten selostamisen.

Terrafame ei ole tehnyt nykyisestääkään toiminnastaan KHO:n velvoittamaa nykyisen toiminnan jatkamisen edellytykseksi tarvittavaa yhtenäistä YVA-selostusta, vaan Terrafame on vastoin KHO:n päätöksen perusteluja tehnyt toisistaan erilliset vesistö-YVA ja toiminnallinen-YVA selvitykset. Täten aikaisemman toiminnan jatkamisen edellytykseksi vaadittu yhtenäinen YVA-selvitys nykyiseltä Terrafamen toiminnalta edelleenkin puuttuu.

Katsomme yhtenäisen koko toimintakokonaisuutta koskevan YVA-selostuksen edelleenkin puuttumisen oleelliseksi YVA-lainsäädännön ja direktiivien vastaiseksi menettelyksi, joka korostuu tässä sen vuoksi, että Terrafame esitti KHO:n puutteelliseksi katsoman nykyistä toimintansa koskevan YVA-selostuksen (alkuperäinen YVA-selostus) jälkeen uudet ”vesienhallinta-YVA” sekä

”toiminnallinen YVA”, jotka eivät tuolloinkaan muodostaneet yhtenäistä YVA-selvitystä Terrafamen nikkelisulfidituotannon ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmasto vaikutuksista (kyseisten YVA-selostuksien riittävyttä ja asianmukaisuutta ei vieläkään ole lupaviranomaisessa eikä oikeusistuimissa lainvoimaisesti arvioitu). Terrafame esittää ja yhteysviranomaisen kuuluttaa jälleen uudet toisistaan erilliset ja Kuusilammen malmion kaivos- ja malminrikastustoimintakokonaisuudesta irralleen erotetut uudet YVA-selvitykset ”Kolmisoppi-YVA” sekä ”Sakka-YVA”, kuin niiden hankkeiden ympäristövaikutusten summautumista Terrafamen koko kaivos- ja malminrikastustoiminnan ympäristövaikutuksiin ei tarvitsisi selvittää, ottaa huomioon ja arvioida.

Katsomme Terrafamen menettelytavan palastella hankkeensa vaikutusten arvioinnit useisiin toisistaan erillisiin YVA-prosesseihin direktiivien ja lainsäädännön vastaiseksi menettelyksi, joka estää yhteisten kokonaisvaikutusten arvioimisen lyhyellä sekä pitkällä aikavälillä ja siten samalla estää YVA-lain tarkoittamalla tavalla selvittää ja saattaa kaikki oleellinen elinympäristön tulevaisuuteen vaikuttava tieto yleisön ja asianosaisten tietoon suunnitellun toimintakokonaisuuden kokonaisvaikutuksista.

Terrafame on toistanut kaikissa YVA-selostuksissaan edeltäjänsä Talvivaara-yhtiön luomia harhauttavan luonteisia käsitte kuvauksia toiminnastaan. Viittaamme xxx asiakumppaneineen tekemään muistutukseen Kolmisoppi-arviointiohjelmasta ja toistamme sen siinä oleelliseksi lainsäädännön vastaiseksi menettelyvirheeksi osoitetun, ettei Terrafame käytä käsitteitä malminrikastus, malminrikastuskasat, uraanin rikastus malminrikastuskasoilla, uraanin rikastuksen rikastusjätteiden jääminen malminrikastuskasoille, uraanisulfidirikasteen sijoittaminen sakka-altaille.

Katsomme sen, ettei sakka-altaiden uraanimääriä ja -pitoisuuksia vieläkään ole nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan luvan perustaksi selvitetty, olevan suora ja selvä seuraus siitä, että alkuperäinen kaivos- ja malminrikastustoimintaa koskeva toimintakuvaus on tehty tietoisin harhauttavin käsittein, ja että lupa- ja valvontaviranomaiset ovat perusteetta ja asiattomasti tyytyneet noihin kaivosyhtiön luomiin harhauttaviin käsitteisiin.

Toisin päin sanoen: Terrafame on tehnyt kaivos- ja malminrikastustoiminnan kuvauksensa sekä KHO:n vaatimassa uudessa sulfidimineraalien tuotantoa koskevassa YVA-selvityksessä että ympäristölupahakemuksessa harhauttavin käsitte kuvauksin peitelläkseen malminrikastuskasoilla toteutettavaa

uraanirikastusta ja tuotetun uraanisulfidirikasteen sijoittamista sakka-altaille. Tällä alunpitäen Talvivaara-projektin aloittamalla peittelyllä ja Terrafame sen peittelyn jatkamisella peittelee sitä, ettei alkuperäisissä YVAssa eikä ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksessa mustaliuskemalmiin sisältyvän uraanin käsittelyä ja käsittelyn ympäristövaikutuksia ollut selvitetty, mikä kyseinen harhauttavan luonteinen peittely johti siihen ettei alkuperäisessä ympäristö- ja vesitalousluvassa annettu lupamääräyksiä uraanin käsittelyyn kaivos- ja malminrikastustoiminnassa. Uraania ei edes mainittu alkuperäisessä ympäristö- ja vesitalousluvassa.

Edellä kuvattu on oleellista sen vuoksi, että Terrafamen nykyinen toiminta perustuu tuohon alkuperäiseen ympäristölupaan (siihen hallinto-oikeuden tekemin vesienkäsittelyä koskevin muutoksin sekä alkuperäisen luvan rajaamiseen vain Kuusilammen malmion hyödyntämiseen), jonka alunpitäen toistaiseksi voimassa olleen luvan KHO kumosi päättymään vuoden 2018 loppuun nimenomaan luvan perusteena olleen puutteellisten YVA-arviointien vuoksi. Toki vain mustaliuskemalmin muiden ympäristöominaisuuksien kuin uraanin puutteellisesti selvitettyjen vaikutusten vuoksi.

Vuoden 2019 alusta kyseinen entinen ympäristö- ja vesitalouslupa on voimassa tilapäisesti voimassa olevana, kunnes Terrafame on tehnyt toiminnastaan uuden yhtenäisen YVA-selostuksen ja hakenut ja saanut toiminnalleen uuden lainvoimaisen ympäristö- ja vesitalousluvan. Terrafame ei kuitenkaan tehnyt uutta yhtenäistä YVA-selostusta silloista (siis nykyistä) Kuusilammen malmion kaivos- ja malminrikastustoimintaa koskien, joka osaltaan on vaikuttanut siihen, että vuonna 2017 Terrafamen hakema uusi ympäristö- ja vesitalouslupahakemus on oleellisten puutteiden vuoksi jumittunut ympäristölupaviraston käsittelyyn. Tämän vuoksi Terrafame toimii edelleen tuon vuoden 2019 alusta tilapäisesti voimassa olevaksi muutetun alkuperäisen ympäristö- ja vesitalouslupansa varassa.

Eikä siinä nyt tilapäisesti voimassa olevassa ympäristö- ja vesitalousluvassa ole annettu lupamääräyksiä uraanin käsittelylle kaivos- ja malminrikastustoiminnassa, uraanin tuottamiselle malminrikastuskasoilla, eikä tuotetun uraanisulfidirikasteen sijoittamiselle sakka-altaisiin, sakka-altaan uraanimäärän ja -pitoisuuden selvittämiseen, seurantaan ja valvontaan, sakka-altaiden rakennevaatimuksille huomioiden uraanisakan loppusijoitusvaatimukset, eikä velvoitteita selvittää ydinjätevastuun määräytymistä kyseisten uraanisakka-altaiden osalta eikä malminrikastuskasoihin jäävien uraanin rikastuksen rikastusjätteiden (uraanin rikastuksen rikastusjätteiden loppusijoittaminen) osalta.

Huomautamme painokkaasti, ettei Terrafame ole tehnyt ympäristövaikutusten arviointia eikä ympäristö- ja vesitalouslupahakemusta uraanin käsittelylle kaivos- ja malminrikastustoiminnassa malminrikastuskasoilla. Ei ole tehnyt edes KHO:n velvoittaman nikkelisulfidimineraalien tuotannon ympäristölupahakemukseen liittyen, ei vaikka oli edelleen lupaviranomaisen käsittelyssä olevaan ympäristö- ja vesitalouslupahakemukseensa tehnyt KHO:n velvoittamana uraanitasekaavion koko nykyistä Kuusilammen toimintaansa koskien. Mutta ei tehnyt kyseisen uraanitasekaavion mukaista uraanin käsittelyä koskevaa ympäristövaikutusten arviointia uraanin kemiallisten ja ekologisten ympäristövaikutusten selvittämiseksi YVA-lain velvoittamalla tavalla. Tosiasiallisesti ei tehnyt ollenkaan. Se uraanin käsittelyn ympäristövaikutusten arviointi kaivos- ja malminrikastustoiminnassa puuttuu edelleenkin, jonka puuttuvan selvityksen vuoksi tuolle jo toiseen kertaan uudelleen kuulutetulle ympäristö- ja vesitalouslupahakemukselle ei vielääkään ole luvanmyöntämisen edellytyksiä.

Mutta ei Terrafame ole tehnyt uraanikaaviota eikä uraanin käsittelyn ympäristövaikutusten arviointia myöskään "akkukemikaali-YVAan, Kolmisoppi-YVAan eikä Sakka-YVAan liittyen, joten kokonaistoimintaansa koskevaa uraanitasekaaviota eikä uraanin käsittelyn kemiallisia ja ekologisia ympäristövaikutuksia ei Terrafame ole vielääkään tehnyt.

Nikkelisulfidituotannon lupahakemuksen uraanitasekaavion mukaisten satojen tonnien vuosittaisten uraanimäärien käsittelyn kemiallisten ja ekologisten ympäristövaikutusten arviointia ei Terrafame ole tehnyt YVA-lain velvoittamalla tavalla, tosiasiallisesti ei olleenaan, vaikka YVA-laki velvoittaa sellaiset ympäristövaikutukset arvioimaan jo pienenkin uraanimäärän käsittelyn yhteydessä. Satojen tonnien uraanimäärän vuosittainen käsittely kaivos- ja malminrikastustoiminnassa ei voi olla pienempi kuin YVA-laissa tarkoitettu "jo pienenkin uraanimäärän käsittely".

Katsomme edellä kuvattujen YVA-selvitysten puutteiden oleellisen merkitykselliseksi sen vuoksi, että nyt Terrafame esittää ja valvonta- sekä yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus kuuluttaa toisena erillisenä YVA-selostuksena "Sakka-YVAn", joka tosiasiallisesti koskee nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristöluvan (jossa ei uraania mainita) mukaisessa malminrikastustoiminnassa tuotetun vaarallisten uraanisakka-aineiden siivoamista pois ympäristöstä ja vesistöistä, jonne ne olivat puutteellisten sakka-altaiden rakennemääräysten ja kaivosyhtiön lupamääräysten vastaisen sakka-altaiden

käytön vuoksi joutuneet. Siis sellaisen toiminnan tuloksena, jota koskevassa lupamääräyksissä ei uraania edes mainita. Mutta ympäristöön ja vesistöihin uraanit päätyivät.

Kyseinen nyt kuulutettu "Sakka-YVA" on voimakas todiste siitä, että kaivosyhtiön alkuperäinen toimintaprosessien kuvaus, alkuperäinen YVA-selostus sekä ympäristö- ja vesitalouslupahakemus ovat perustuneet oleellisen harhauttavaan kuvaukseen käsiteltävän mustaliuskemalmin ympäristöominaisuuksista, ympäristölle ja vesistöille haitallisista mineraaleista, malminrikastusprosesseista, malminrikastuskasoista, malminrikastusprosessissa syntyvistä sakoista sekä niiden ominaisuuksista, ja ympäristöriskeistä sijoitettaessa se uraanisakka "kipsisakka-altaille" ilman uraani-sanaa.

Uraania ei Talvivaara-projekti alkuperäisessä ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksessaan maininnut eikä lupaviranomainen antanut lupa-, seuranta- ja valvontamääräyksiä uraanin käsittelylle kaivos- ja malminrikastustoiminnassa ja saadun uraanirikasteen sijoittamisille sakka-altaille. Sakka-allas nimettiin kauniisti "kipsisakka-altaaksi". Yksi sakka-allaslohko vuoti kahteen kertaan hallitsemattomana vuotona ympäristöön. Nyt Terrafame esittää kuin kyseessä olisi *"Terrafame Oy:n kaivosalueella olevien vanhojen vesienkäsittelysakkojen loppusijoittaminen -hankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostus"*.

Kaivosalueella olevien? Itsekseenkö ne uraanisakat sinne syntyivät?

Katsomme Terrafamen jatkavan entisenlaista harhauttavien käsitekuvausten varaan rakennettuja selvityksiä ja selittelyjä. Katsomme, että "Sakka-YVAssa" kyseessä oleva uraanisakka on Talvivaaran kaivoksen kaivos- ja malminrikastustoiminnassa tuotettua ja sakka-altaisiin varastoituja uraanisulfidimineraaleja (jotka lisäksi olivat sakka-altaan väärinkäytön vuoksi liuotettu takaisin liukoiseen muotoon), jotka sitten vuotivat hallitsemattomien pohjavuotojen vuotoliemien mukana ympäristöön.

Kaivosyhtiö kalkitsi ympäristöön ja vesistöön vuotaneita vaarallisia vuotoliemiä, jotta vuotoliemien liukoiseksi liuotetut metallit saataisiin saostettua takaisin liukenemattomiksi metallihydroksideiksi. "Sakka-YVAssa" on kyse noiden alunpitäen sakka-altaissa olleiden ja kaivosyhtiön luvanvastaisen menettelyn vuoksi nyt ympäristöön joutuneiden metallihydroksidilietteiden käsittelystä ja loppusijoitusratkaisujen selvittämisestä, johon nähden kuulutuksessa käytetty

ilmaus *'vanhojen vesienkäsittelysakkojen loppusijoittaminen'* on vähintäänkin tahallisen harhautuksen tunnusmerkit täyttävä ilmaus.

Huomautamme painokkaasti, että Terrafame tuottaa nykyisessä kaivos- ja malminrikastustoiminnassaan sakka-altaisiinsa edelleenkin vuosittain satoja tonneja samanlaista uraanisulfidimineraalia, vaikka nykyisessä tilapäisesti voimassa olevassa ympäristö- ja vesitalousluvassa ei uraania ja uraanin käsittelyä ole mainittu eikä sen käsittelyyn, sijoittamisiin, tarkkailuun ja valvontaan ole annettu lupamääräyksiä.

Ja nyt kaivosyhtiö Terrafame, jonka tilapäisesti voimassa olevassa ympäristöluvassa ei uraania mainita, kertoo ja yhteysviranomaisen kuuluttaa että kyseessä olisi *"kaivosalueella olevien vanhojen vesienkäsittelysakkojen loppusijoitus"*. Röyhkeää.

Nyt Kainuun ELY-keskus on kuuluttanut Terrafamen *"Sakka-YVAn"*, kuin ne ympäristöön levinneiden uraanien ja muiden vaarallisten tai kemiallisesti ja ekologisesti haitallisten aineiden ympäristöstä kerääminen, käsittely ja *"loppusijoittaminen"* tulisi jälleen arvioida kuin koko kaivostoiminnan muun ympäristövaikutusten arvioimisen ulkopuolisena erillisenä selvityksenä. Kuin peitelläkseen sitä, ettei aikaisemmissa YVA-prosesseissa ja muissa lausunnoissaan ole velvoittanut kaivosyhtiötä selvittämään uraanin käsittelyn kemiallisia ja ekologisia ympäristövaikutuksia kaivos- ja malminrikastustoiminnassa kokonaisuutenaan ja koko kaivoshankekokonaisuuden elinkaari ja jälkihoitovaihe huomioiden.

Edellä kuvattuun viitaten katsomme, ettei Terrafame ole esittänyt eikä yhteysviranomaisen ole kuuluttanut sellaista lainsäädännön ja direktiivien velvoittamaa laajaa yhtenäistä luotettavaa ympäristöselvitystä, joka kattaisi kaivosyhtiön tähänastisen toiminnan ja nykyisen toiminnan ympäristövaikutusten arvioimisen sekä suunniteltujen uusien toimintojen yhteisten vaikutusten arvioimisen yhtenäisenä asiakirjana, joka poistaisi tieteellisen epävarmuuden koko hankekokonaisuuden yhteisten vaikutusten riittävän arvioinnin suhteen, jonka vuoksi vaadimme kuulutetut YVA-selvitykset palautettavaksi Terrafamelle takaisin uudelleen valmisteltavaksi ja velvoittaen Terrafame laatimaan koko toimintakokonaisuuttaan (sekä nykyinen että suunniteltavat uudet toiminnot) koskeva yhtenäinen ja luotettava YVA-selvitys YVA-lain ja direktiivien velvoitteiden mukaisesti.

Edellä kuvattuun yleisvaatimukseen nähden poikkeuksena vaadimme, että ympäristöön ja vesistöihin levinneiden vaarallisten uraanisakkojen siivoustöiden käyntiin saattamiseksi on valvonta- ja yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskuksen käynnistettävä erillisen asiantuntijatyöryhmän toteuttavaksi annettava selvitystyö (Terrafamen laskuun), jotta kyseinen siivoustyön käynnistyminen ei edelleen viivästy Terrafamen nyt esittämän oleellisen puutteellisen Sakka YVA-selostuksen vuoksi. Katsomme Terrafamen tehneen tietoisesti kyseisen puutteellisen YVAN saadakseen sen avulla edelleen siirrettyä varsinaisten ympäristö- ja vesistöjen kunnostustoimien aloittamista. Tähän ei tule suostua.

Lisäksi vaadimme, että valvontaviranomainen Kainuun ELY-keskuksen on annettava pikaisesti virallinen lausunto siitä, täyttääkö Terrafamen nykyinen toiminta nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan vaatimukset vai ei. Mikäli valvontaviranomainen ei kyseisessä lausunnossaan osoita nykyisen toiminnan olevan nykyisen tilapäisesti voimassa olevan luvan mukaista, vaadimme valvontaviranomaista ryhtymään ympäristönlainsäädännön velvoittamiin toimiin kaivoksen toiminnan saattamiseksi voimassa olevan luvan mukaiseksi.

Selvyyden vuoksi tarkennamme, että tämä vaatimus ei tarkoita sitä, että lupa muutettaisiin toiminnan mukaiseksi, vaan että toiminta on saatettava luvan mukaiseksi. Huomautamme myös, ettei perusteluksi kelpaa se, että Terrafame on hakenut uutta lupaa. Ei toimintaa voi toteuttaa vasta haettavana olevaan lupahakemukseen perustuen, varsinkaan kun siinäkin lupahakemuksessa ei ole osoitettu luvanmyöntämisen edellytysten täyttymistä.

Muistutuksen yksityiskohtaiset perustelut

1. Terrafame kuvailee toimintaprosessiaan harhauttavin käsitekuvauksin

Viittaamme Terrafamen nikkelisulfidimineraalien ympäristölupahakemukseen tekemiimme muistutuksiin sekä myös xxx asiakumppaneineen Kolmisoppi- arviointiohjelman tekemään muistutukseen, jossa katsottiin että Terrafamen käyttämät käsitekuvaukset tulee selventää ja yhteys lainsäädännön tuntemiin käsitteisiin malminrikastus, uraanin rikastus, uraanin rikastuksen rikastusjäte, uraanin tuotanto tulee osoittaa.

Näitä kaivoslain, ympäristönsuojelulainsäädännön ja ydinenergiainsäädännön tuntemia käsitteitä ei Terrafame toimintakuvauksissaan käytä, jonka vuoksi Terrafamen käyttämien toimintakuvausten yhteys lainsäädännön termistöön katkeaa, minkä katsomme olevankin sekä Talvivaara-yhtiön sekä nyt Terrafamen tarkoitus epäselvien käsitte kuvauksien käyttämiselle.

Terrafame käyttää käsitte kuvauksista uraanin talteenotto, peräti ydinenergiain mukaista "uraanilupaa" hakiessaankin, vaikka ydinenergiain laki ei sellaista käsitettä tunne.

Katsomme Terrafamen käyttävän Århusin sopimuksen, YVA-direktiivin, vesipuidedirektiivin, päästödirektiivin, hallintolain, kaivoslain ja YVA-lain tarkoitusten vastaisesti harhauttavan luonteisia käsitte kuvauksia, jotta yleisölle ja asianosaisille ei paljastuisi yhtiön ympäristövaikutusten arviointiselvitysten olevan joko riittämättömästi tehtyjä ja toimintoihin haettujen lupahakemusten olevan tehty asianomaisten lainsäädännön vastaisesti ja/tai oleellisen puutteellisesti siten palasteltuina, ettei kokonaisvaikutusten arviointia pysty niiden perusteella selvittämään.

Katsomme, että yhteysviranomaisen päätelmässään Kolmisoppi arviointiohjelmasta on ansiokkaasti liittänyt xxx asiakumppaneineen muistutuksen kokonaisuudessaan päätelmänsä liitteeksi, ja viitannut huomautukseen Terrafamen käyttämistä harhauttavista käsitteistä toimintakuvauksessaan, mutta yhteysviranomaisen päätelmässään ei kuitenkaan ole lausunut mitään kannanottoa Terrafamen käyttämien käsitteiden asianmukaisuudesta ja riittävydestä suhteessa lainsäädännön tuntemiin termistöihin ja vaatimuksiin.

Ymmärrämme, että yhteysviranomaisen on vaikeata lausua kyseisten Terrafamen käsitteiden asianmukaisuudesta mitään, koska on vuodesta 2006 lähtien sokkona hyväksynyt sellaisenaan kaivosyhtiön toimintakuvaukset niissä käytettyine harhauttavine käsitte kuvauksineen.

Huomautamme painokkaasti, ettei yhteysviranomaisen päätelmässään arviointiohjelmasta kuitenkaan lausu, että Terrafamen käyttämät käsitte kuvaukset olisivat riittävät kuvaamaan sekä toimintaa että kyseisen toimintaprosessin eri kohtiin liittyvät lainsäädännön säädöskohdat käsitteineen ja velvoitteineen. Eikä yhteysviranomaisen myöskään päätelmässään osoita, että YVA-prosessissa kyseisten arviointiohjelmassa yksilöimättömien säädöskohtien puuttumisesta

huolimatta voitaisiin ympäristövaikutukset arvioida kyseisten puuttuvien ja yksilöimättömien säädöskohtien velvoitteiden mukaisesti. Sellaista lausumaa ei yhteysviranomaisen päätelmässään anna.

Koska yhteysviranomaisen ei muistutuksen johdosta erikseen lausu velvoitetta Terrafamelle, ei Terrafame YVA-selostuksessaan ole ottanut muistutusta harhauttavien käsitteiden käyttämisestä huomioon, eikä ole tarkentanut käyttämiensä käsitekuvausten liittymäkohtia lainsäädännön kohtiin ja velvoitteisiin.

Edellä kuvattuun viitaten katsomme nyt kuulutetut YVA-selostukset tehdyn edelleenkin harhauttavin käsitekuvauksiin perustuen, jonka vuoksi kuulutetut YVA-selostukset eivät täytä direktiivien ja lainsäädännön velvoitteita, ja jonka vuoksi vaadimme kuulutetut YVA-selostukset palautettavaksi takaisin Terrafamelle uudelleen valmisteltavaksi velvoitteella tehdä koko toimintakokonaisuutta kokonaisuutenaan koskeva yhtenäinen ympäristövaikutusten arviointi, jossa on esitetty toimintakuvauksien kuvauskäsitteiden yhteys lainsäädännön säädöskohtiin ja velvoitteisiin.

2. Terrafame ei osoita toimivansa nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaisesti

Viittaamme SLL Kainuun piiri ry:n muistutukseen Kolmisoppi-arviointiohjelmaan, jossa katsoimme että:

Tulevaisuus valitulla toimintalinjalla

Kaivoksen toiminta on kestävämpiä johtuen malmin alhaisista hyötymineraalien pitoisuuksista ja suunnitelluista kaivoksen laajennuksen tuottamasta 1-2 miljardista tonnista 9% rikkiä sisältävää sivukiveä. Rikistä johtuen kivi rapautuu tehokkaasti ilman ja veden kanssa ja muodostaen rikkihappoa, joka liuottaa raskasmetalleja sekä muita haitta-aineita aiheuttaen vesistöjä, maaperää ja maa- ja kalliopohjavesiä saastuttavan happaman kaivosvuodon.

Käytössä olevat muovin, bentoniitin ja suojamaakerroksen avulla tehdyt kapseloinnit kaivoksen jätealueille lykkäävät ongelmaa osittain mahdollisesti vuosikymmeniä tai teoreettisesti jopa 200-300 vuoden ajan.

Tämä ongelma tulee tuhoamaan tulevaisuudessa, johtuen happamaa vuotoa aiheuttavan kaivoskiven valtavasta määrästä, latvavedet hyvin pitkältä matkalta sadoiksi tai jopa tuhansiksi vuosiksi, sekä tulee tulevaisuudessa aiheuttamaan vastaaviksi ajoiksi merkittävät ja laajenevat pohjavesiongelmat, jos ongelmaan ei löydy ratkaisua. Ongelman jälkihoito tulee maksamaan sitä enemmän, mitä pidemmäksi kestävät ratkaisut siirretään.

Terrafamen kaivostoimintaa voidaan pitää laittomana, koska kaivannaisjäteasetuksessa 190/2013 todetaan, ettei EU:n laatunormit ylittäviä pitoisuuksia saa tulla jätealueista pitkienkään aikojen kuluessa. Riittäisi vaatimus lain noudattamisesta ja sen edellyttämien selvitysten tekemisestä jätteiden pitkäaikaisista vaikutuksista ja happoa muodostavien vaarallisten jätteiden pysyvistä ympäristöstä eristämisestä, neutraloinnista ja stabiloinnista.

Ilman jäteongelman ratkaisua toiminnanharjoittajan kaivostoiminta on raskaasti sekä yhteiskunnan että maakunnan kokonaisedun vastaista. Kaivostoiminnan pitkäaikaisvaikutusten arviointi ja tulevien haittavaikutusten ehkäisyyn tarvittavat toimet tulee olla keskeinen osa käsiteltävässä menettelyssä.

Katsomme, että yhteysviranomaisen ei päätelmässään kuitenkaan mitenkään viittaa kaivannaisjäteasetukseen, EU:n laatunormeihin eikä Terrafamen kaivoksen nykyisiin jäteongelmiin, Kolmisopen hankkeen jäteongelmiin eikä koko kaivoshankekokonaisuuden yhteisiin jäteongelmiin, eikä päätelmässään arviointiohjelmasta Terrafamea ratkaisemaan niitä YVA-selvityksessään. Katsomme, että yhteysviranomaisvastuun vastaisesti yhteysviranomaisen suorastaan päätelmässään luo harhauttavaa mielikuvaa (kuin yhteisesti Terrafamen kanssa), että koska Kolmisoppi-malmio sisältyi jo Talvivaara-projektin alkuperäiseen YVA-selvitykseen sekä ympäristö- ja vesitalouslupahakemukseen, ei nyt tarvittaisikaan kovin laajaa uutta YVA-selvitystä. Vaikka tuon alkuperäisen ympäristöluvan KHO kumosi nimenomaan puutteellisten ympäristövaikutusten vuoksi.

Yhteysviranomaisen kannanotto on annettuihin muistutuksiin nähden ristiriitainen ja aiheuttaa epäilyksen yhteysviranomaisen kaivosyhtiötä suosivasta puolueellisesta toiminnasta YVA-prosessissa.

Katsomme kuitenkin oleelliseksi, ettei yhteysviranomaisen kuitenkaan päätelmässään lausu eikä osoita, että Terrafamen esittämän arviointiohjelman avulla mustaliuskemalmin hyödyntämisen ja sivukivien jäteongelmien ympäristövaikutukset nykyisessä toiminnassa sekä toiminnan laajentamisessa Kolmisopen malmioon tulisivat riittävästi ja luotettavasti selvitettyksi sekä direktiivien että YVA-lain velvoitteiden mukaisesti. Sellaista lupaus ja lausumaa ei yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus lausu.

Eikä yhteysviranomaisen päätelmässään arviointiohjelmasta myöskään lausu, että nykyisessä toiminnassa käytössä olevat muovin, bentoniitin ja suojamaakerroksen avulla tehdyt kapseloinnit kaivoksen jätealueille olisivat riittävät koko hankekokonaisuuden suunnitellulle toiminta-ajalle ja sen jälkeiselle tuhannen vuoden ajan jatkuvalla happamalla valunnalla. Sellaista arviota ja lupaus ei yhteysviranomaisen päätelmässään lausu.

Eikä yhteysviranomaisen päätelmässään arviointiohjelmasta myöskään lausu eikä ota kantaa siihen oleelliseen Terrafamen kaivoksen yhteiskunnalliseen hyväksyttävyyteen vaikuttavaan seikkaan, että tuleeko arviointiohjelman mukaisen ympäristövaikutusten selvityksissä riittävästi ja luotettavasti selvitettyiksi kaivostoiminnan (hankekokonaisuus kokonaisuutenaan huomioiden) pitkäaikaisvaikutusten arviointi kokonaisuutenaan ja kaikkien summahaittavaikutusten ehkäisyyn tarvittavat toimenpiteet sulkemistoimintoihin ja jälkihoitotoimenpiteisiin selvitettyä tässä YVA-prosessissa. Sellaista arviota ja lupaus ei yhteysviranomaisen päätelmässään anna. Sellainen lupaus olisikin vaikea antaa, kun arviointiohjelma oli kuulutettu erillään Terrafamen muusta hankekokonaisuudesta, eihän silloin summavaikutusten arviointi voi mitenkään onnistua.

Koska yhteysviranomaisen ei päätelmässään selväkielisesti velvoita Terrafamea YVA-selvityksessään esittämään direktiivien velvoitteiden mukaista luotettavaa ja tieteellisen epävarmuuden poistavaa selvitystä mustaliuskemalmin ja sivukivien aiheuttamista ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutuksista koko kaivoshankekokonaisuus huomioiden ja myös Kolmisoppihanke erikseen huomioiden, on Terrafame selvästikin tulkinnut kuin tuollaista direktiivien ja YVA-lain velvoitetta kaivoksen jäteongelman vaikutusten selvittämisestä tarvitsikaan noudattaa.

Katsomme kuitenkin, että vastuu toimintansa vaikutusten arvioimisesta on Terrafamella itsellään, eikä se että yhteysviranomaisen ummistaa silmänsä

osoitetustakin ongelmasta, poista toiminnanharjoittajan vastuuta selvittää toimintansa vaikutukset kokonaisuutenaan koko hankekokonaisuus huomioiden. Mutta näin Terrafame ei ole toiminut, eikä ole esittänyt yhtenäistä koko hankekokonaisuuttaan koskevaa YVA-selvitystä, jossa olisi selvitetty mustaliuskemalmin käsittelystä (sekä malmirikastuksessa suurissa malmirikastuskasoissa että sivukivikasoissa) aiheutuvat happamat valumat ja niiden aiheuttamat ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutukset. Eikä Terrafame esittänyt sellaista YVA-selvitystä nyt kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessaan.

Viittaamme myös xxx asiakumppaneineen Kolmisoppi-arviointiohjelmasta tekemään muistutukseen, jossa katsottiin ettei Terrafame kuvaile nykyistä tilapäisesti voimassa olevaa ympäristö- ja vesitalouslupaansa, sen sallimia toimintoja, eikä osoita toimintansa olevan tuon tilapäisesti voimassa olevan luvan mukaista.

Muistutuksessa viitattiin KHO:n päätöksessä KHO2017:76 lausuttuun:

”Siltä osin kuin kyseessä on ollut voimassa olevan luvan olennainen muuttaminen, on hakemuksen mukaisiin kokonaan uusiin osatoimintoihin voitu myöntää lupa vain määräajaksi. Kaivoksen toiminta edellyttää toisaalta malmion sijainnin vuoksi toistaiseksi voimassa olevia luparatkaisuja. Toiminnanharjoittajalla on kuitenkin mahdollisuus hakea toiminnalleen uutta ympäristö- ja vesitalouslupaa hallinto-oikeuden päätöksessä asetetussa määräajassa eli 31.8.2017 mennessä. Uuden ympäristö- ja vesitalousluvan myöntäminen tällöin edellyttää, että kaivoksen toiminta vastaa hakemuksessa kuvattua ja luvan myöntämisen edellytykset voidaan muutoin täyttää.”

Muistutuksessa Kolmisoppi-arviointiohjelmiaan katsottiin kyseisen KHO:n päätösperustelun velvoittavan, että kaivoksen toimintaa valvovan viranomaisen Kainuun ELY-keskuksen velvollisuuteen kuuluu antaa Terrafamen Kolmisoppi-arviointiohjelmiaan perusteltu lausunto siitä, toimiiko Terrafame voimassa olevan tilapäisen ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti ja mikäli näin ei ole, valvontaviranomaisen tulee antaa Yhtiölle velvoittava määräys muuttaa toimintaansa voimassa olevan tilapäisen ympäristö- ja vesitalousluvan lupamääräysten mukaiseksi.

Katsomme ettei kaivos saa toimia vastoin lupaansa eikä myöskään toteuttaa sellaisia luvanvaraisia toimintoja, joille ei ole edes hakenut ympäristö- ja

vesitalouslupaa. Katsomme myös, että valvontaviranomaisen viranomaisvastuulle kuuluu valvoa, että toiminta on luvan mukaista. Viittaamme tältä osin sekä Terrafamen jätevesipäästöihin, jotka ovat moninkertaisia alkuperäisen ympäristöluvan raja-arvoihin nähden, että Terrafamen toteuttamaan uraanin käsittelyyn kaivos- ja malminrikastustoiminnassaan, jolle uraanin käsittelylle ei kyseisessä tilapäisesti voimassa olevassa ympäristö- ja vesitalousluvassa ole haettu eikä annettu lupa-, seuranta ja valvontamääräyksiä.

Selvyyden vuoksi lausomme kantanamme, että se ettei uraanin käsittelyä ole nykyistä toimintaa koskevassa ympäristöluvassa ollenkaan käsitelty, ei oikeuta valvontaviranomaista tulkitsemaan kuin uraanin käsittelyä kaivos- ja malminrikastustoiminnassa ei tarvitsisi valvontaviranomaisen valvoa eikä siihen ilmitulleeseen ilman ympäristölupaa ja ilman uraanin käsittelyn ympäristövaikutusten arviointia toteutettavaan uraanin käsittelyyn kaivos- ja malminrikastustoiminnassa tarvitsisi valvontaviranomaisen puuttua.

Mutta Kainuun ELY-keskus ei ole ilman lupaa toteutettavaan uraanin käsittelyyn puuttunut.

Ei edes sakka-altaiden hallitsemattomien vuotojen kiistatta osoittaessa malminrikastuksessa tuotettavan satoja tonneja uraanirikasteita sakka-altaisiin. Kun tiedossa olevaan ilman ympäristövaikutusten arviointia ja ilman asiainmukaisia lupia toteutettavaan toimintaan ei virallisen valvontaviranomaisen tarvitsisi puuttua eikä ryhtyä toimenpiteisiin saattaa toiminta voimassa olevan ympäristöluvan mukaiseksi.

Kainuun ELY-keskus yhteysviranomaisen päätelmässään Kolmisoppi-arviointiohjelmasta ei ole ollenkaan ottanut kantaa xxx muistutuksen siihen kohtaan, että Terrafame ei ole osoittanut toimivansa nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti. Kainuun ELY-keskus ei siis päätelmässään lausunut toimiiko Terrafame nykyisen lupansa mukaisesti vai ei. Katsomme oleellisen merkittäväksi, ettei Kainuun ELY-keskus lausu eikä osoita vastauksena muistutukseen, että Terrafame toimisi nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti. Ei lausu jätevesien, jäteongelman eikä uraanin käsittelyn suhteen.

Katsomme ettei Terrafame nyt kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessaan eikä myöskään Sakka YVA-selostuksessaan osoita toimivansa nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaisesti. Terrafame ei

kuulutetuissa YVA-selostuksissaan edes viittaa nykyiseen tilapäisesti voimassa olevaan ympäristö- ja vesitalouslupaansa, vaan viittailee vain hakemaansa sulfidimineraalien tuotannon ympäristölupahakemuksiinsa, joka on edelleen vasta lupakäsittelyvaiheessa lupaviranomaisessa (toiseen kertaan uudelleen kuulutettu sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupahakemus). Ei toiminta voi perustua vasta hakemusvaiheessa olevaan lupahakemukseen.

Terrafame ei nyt kuulutetuissa YVA-selostuksissa eikä muutenkaan osoita toimivansa voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti, mikä osoituksen puute on este YVA-selostuksien hyväksymisille sekä myös luvanmyöntämisen este uusille lupahakemuksille.

Koska Kainuun ELY-keskus ei ole antanut xxx muistutuksessa vaadittua lausuntoa, joka osoittaisi Terrafamen toimivan nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti, toistamme vaatimuksemme, että kaivoksen toimintaa valvovan viranomaisen Kainuun ELY-keskuksen on annettava virallinen valvojaviranomaisen lausunto siitä, toimiiko Terrafame ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti. Siis onko nykyinen toiminta nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristöluvan mukaista.

Toistamme myös vaatimuksen siitä, että mikäli Terrafamen nykyinen toiminta ei ole nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaista (jota luvanmukaisuutta ei ole missään valvojaviranomaisen tai puolueettomien asiantuntijaviranomaisten lausuntojen avulla osoitettu), niin valvojaviranomaisen on käynnistettävä viralliset toimet Terrafamen nykyisen toiminnan saattamiseksi nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseksi.

Täsmennämme, että tätä vaatimusta toiminnan saattamisesta voimassa olevan luvan mukaiseksi ei voi toteuttaa ympäristö- ja vesitalouslupaa muuttamalla. Ei edes saattamalla voimaan uusi lupa. Uusi lupa uuteen lupahakemukseen perustuen on eri asia kuin nykyinen lupa (uuden lupahakemuksen Terrafame jätti jo vuonna 2017, mutta puutteellisten ympäristöselvitysten vuoksi ei luvan myöntämiselle ole edellytyksiä, mustaliuskeen ympäristöominaisuuksia ei ole riittävästi selvitetty, eikä siinäkään lupahakemuksessa ole edes haettu lupaa uraanin käsittelylle kaivos- ja malminrikastustoiminnassa). Katsomme oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluvan, että toiminta perustuu voimassa olevaan lupaan, ei Terrafamen viittailemalla tavalla haettavana oleviin lupiin. KHO katsoi perustelussaan, että nykyinen toiminta on osoitettava luvanmukaiseksi, jotta uuden luvan myöntämisedellytysten voidaan katsoa täyttyvän.

Katsomme yleiseen oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluvan, että Terrafamen tulee toimia voimassa olevan ympäristöluvan mukaisesti, ja että valvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta toiminta saadaan muutettua voimassa olevan luvan mukaiseksi. Tällaisiin lainsäädännön velvoittamiin toimenpiteisiin toiminnan saattamiseksi luvan mukaiseksi ei valvontaviranomainen ole ryhtynyt.

3. Terrafame ei nyt kuulutetuissa YVA-selostuksissa selosta voimassa olevia lupiaan eikä käsiteltävänä olevia lupahakemuksiaan, eikä niistä muodostuvaa koko hankekokonaisuuttaan ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutuksineen ja vesistövaikutuksineen

Muistutuksessa sekä sulfidimineraalien ympäristö- ja vesitalouslupahakemukseen että Kolmisoppi-arviointiohjelmaan katsoimme oleelliseksi KHO:n 2017:76 päätösperustelussaan lausuman: *"toiminnassa ei ole kyetty koko toiminta-aikana kaikilta osin noudattamaan myönnetyn lainvoimaisen, toistaiseksi voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan määräyksiä"*.

Katsomme, että edellä mainitun KHO:n perustelun vuoksi on nyt valvontaviranomainen Kainuun ELY-keskuksen osoitettava Terrafamen nyt toimivan tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan lupa- ja valvontamääräysten mukaisesti, ja että nykyisen toiminnan laajentamiseksi koskevat uudet YVA-selvitykset on veloitettava laadittavaksi koko tulevaa toimintakokonaisuutta kokonaisuudessaan koskevaksi yhtenäiseksi YVA-selvitysasiakirjaksi, huomioiden myös yhteisvaikutukset alueen muiden hankkeiden kanssa.

Vaikka KHO velvoitti Terrafamen laatimaan Kuusilammen malmion hyödyntämisen osalta hankkeestaan uuden YVA-selvityksen uuden ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksen perusteeksi, Terrafame ei ole sellaista kuitenkaan tehnyt, vaan teki kaksi toistaan erillistä selvitystä: vesienhallinta-YVA sekä toiminta-YVA. Terrafame ei siis tehnyt edes Kuusilammen malmion osalta yhtenäistä koko toimintaa koskevaa ympäristövaikutusten arviointia. Kyseisen YVA-lain vastaisen menettelyn vuoksi ei mustaliuskemalmien käsittelyjen ja jätteiden ympäristövaikutusten arviointia todellisuudessa ole riittävällä tavalla tuolloinkaan tehty. Oleellisen puutteellinen sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksen käsittely on edelleen kesken lupaviranomaisessa.

Katsomme, että Terrafamella on tilapäisesti voimassa oleva ympäristö- ja vesitalouslupa, sekä lupaviranomaisen käsittelyssä oleva Kuusilammen malmiota

koskeva sulfaattimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupahakemus, valituksenalainen sulfaattimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupa, sekä keskeneräinen lupahakemuskokonaisuus uraanin talteenottolaitosta koskien (valtioneuvoston päätös yhteiskunnan kokonaisedun mukaisuudesta on saatu, mutta valtioneuvoston rakentamislupapäätös ja käyttöönottopäätös vielä puuttuvat, vaikka "talteenottolaitos" on jo lähes kymmenen vuotta seisonut tehdasalueella, omalla riskillä rakennettuna), sekä kaivoslain alainen kaivospiirin laajennushakemus (joka on ollut pitkään vireillä ja Terrafame on ilmoittanut tekevänsä hakemuksen kaivoslupa-alueen laajentamiseksi (ja ilmeisesti kaivosoikeuden tarkistamiseksi koskemaan uraanin hyödyntämistä?).

Näitä voimassa olevia lupia ja käsittelyssä olevia lupia hankekokonaisuuttaan koskien ei Terrafame nyt kuulutetuissa YVA-selostuksissaan selosta, vaan esittää ja yhteysviranomaisen on kuuluttanut nämä uudet YVA-selostukset kuin koko hankekokonaisuudesta irrallisina uusina erillisinä YVA-selostuksina.

Edellä kuvattuihin perusteisiin viitaten katsomme, ettei Terrafame ole selostanut koko hankekokonaisuutensa toimintakokonaisuutta kokonaisuutenaan, eikä siihen liittyviä lupiaan, haettavana olevia lupiaan eikä hankekokonaisuuden toteuttamiseksi tarpeellisia tulevia lupatarpeitaan siten, että yleisölle ja asianosaisille olisi muodostunut riittävä ja selkeä käsitys Terrafamen luvista, käsittelyssä olevista luvista ja tulevista lupahakemuksista.

Terrafame ei ole selostanut Århusin sopimuksen, direktiivien, hallintolain, ympäristönsuojelulain, kaivoslain ja ydinenergialain velvoitteiden mukaisesti koko kaivos- ja malminrikastuksen hankekokonaisuuttaan koskevia lupia ja lupatarpeitaan, jonka vuoksi nyt kuulutetut YVA-selostukset on palautettava takaisin Terrafamelle uudelleen valmisteltavaksi velvoitteella, että Terrafamen on laadittava koko hankekokonaisuuttaan kokonaisuutenaan koskeva selvitys luvistaan, käsittelyssä olevista luvistaan ja tulevista lupatarpeistaan.

4. Terrafame ei ole tehnyt koko toimintakokonaisuuttaan koskevaa yhtenäistä ja luotettavaa YVA-selvitystä direktiivien ja YVA-lain velvoitteiden mukaisesti

Terrafame ei ole selvittänyt eikä arvioinut koko toimintakokonaisuuttaan koskevien hankkeiden yhteisiä ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutuksia kokonaisuutenaan, eikä ole esittänyt luotettavaan selvityksiin perustuen niiden hankkeiden yhteisiä välittömiä ja välillisiä, kasautuvia, lyhyen, keskipitkän ja pitkän

aikavälin pysyviä ja väliaikaisia kokonaisvaikutuksia eikä yhteisvaikutuksia muiden olemassa olevien ja hyväksytyjen hankkeiden kanssa.

Konkreettinen esimerkki ympäristövaikutusten arviointipuutteesta ovat mustaliuskemalmin ja sivukivikasojen ympäristö-, vesistö ja ilmapäästöjen täysin riittämättömät selvitykset.

Sekä puuttuvien ja puutteellisten YVA-selvitysten että puuttuvan ymmärrettävästi esitetyn yhtenäisen koko toimintaa koskevan YVA-selostuksen vuoksi katsomme, ettei Terrafame ole esittänyt koko toiminnastaan YVA-lain, YVA-direktiivin, vesipuitedirektiivin, päästädirektiivin eikä ilmastopöytäkirjan velvoitteet täyttävää yhtenäistä ja luotettavaa, tieteellisen epävarmuuden poistavaa ympäristövaikutusten arviointiselvitystä nykyisestä toiminnastaan, haettavana olevista toiminnoistaan, nyt kuulutettujen YVA-selostuksen mukaisista tulevista toiminnoistaan eikä näiden kaikkien hankekokonaisuuteen kuuluvien hankkeiden yhteisistä vaikutuksista kokonaisuutenaan.

Yhteysviranomaisen ei arviointiohjelman päätelmässään ota kantaa yhtenäisen YVA-selvityksen puuttumiseen. Katsomme oleelliseksi sen, ettei yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus kuitenkaan lausu eikä osoita, että Terrafamen palasittain hakemat erilliset YVA-selvitykset olisivat direktiivien, YVA-lain ja muun lainsäädännön mukaisesti riittäviä selvittämään hankekokonaisuuden ympäristö-, vesistö-, ilmapäästö- ja ilmastovaikutukset kokonaisuutenaan.

Ymmärrämme, että Kainuun ELY-keskuksen olisi vaikeata tunnustaa aikaisemmin hyväksymänsä palastellen tehtyjen YVA-selvitysten olevan direktiivien ja lainsäädännön vastaisesti riittämättömiä. Mutta katsomme, että vielä vaikeampaa on yhteysviranomaisen osoittaa, että kyseisten palastellen tehtyjen YVA-selvitysten avulla olisi koko hankekokonaisuuden kaikkien hankkeiden yhteiset summavaikutukset tulleet riittävästi ja luotettavasti siten selvitettyksi, että tieteellinen epävarmuus hankekokonaisuuden yhteisistä vaikutuksista olisi tullut poistetuksi, huomioiden myös samalle vesistövaikutusalueelle kohdistuvat muut kaivoshankkeet.

Katsomme, että koska yhteysviranomaisen ei päätelmässään Kolmisoppi-arviointiohjelmasta velvoittanut Terrafamea laatimaan yhtenäistä YVA-selvitystä koko hankekokonaisuutta koskevasti, on Terrafame tulkinnut kuin sellaista ei tarvitsisi tehdä. Yhteysviranomaisen ei kuitenkaan ole myöskään lausunut, ettei

sellaista koko hankekokonaisuutta koskevaa yhtenäistä YVA-selvitystä tarvitse tehdä.

Riippumatta siitä, mitä yhteysviranomainen on lausunut tai jättänyt päätelmässään lausumatta, on joka tapauksessa Terrafamella lainsäädännön velvoittama selvilläolovelvollisuus lainsäädännön velvoitteista ja vastuu siitä, että tekee YVA-selvityksensä direktiivien ja lainsäädännön velvoitteiden mukaisesti. Se toiminnanharjoittajan vastuu ja velvollisuus ei poistu sillä, ettei yhteysviranomainen ole erikseen velvoittanut tekemään koko hankekokonaisuutta kattavaa yhtenäistä YVA-selvitystä.

Edellä kuvattuun viitaten katsomme, ettei Terrafame ole laatinut koko hankekokonaisuuttaan koskevaa YVA-direktiivin, vesipuidedirektiivin, päästödirektiivin ja ilmastososopimusten velvoittamaa yhtenäistä YVA-selvitystä, jonka vuoksi vaadimme nyt erillisinä kuulutetut YVA-selostukset palautettavaksi Terrafamelle, ja velvoitettavan Yhtiö tekemään koko hankekokonaisuuttaan koskeva yhtenäinen YVA-selvitys direktiivien ja YVA-lain velvoitteiden mukaisesti.

5. Terrafame ei ole tehnyt edelleen lupakäsittelyssä olevan Kuusilammen malmion nikkelisulfidituotannon ympäristölupahakemuksen perustaksi riittävää ja luotettavaa YVA-selvitystä

Viittaamme KHO:n päätöksen veloitteeseen Terrafamelle tehdä uusi ympäristövaikutusten kokonaisarvioon perustuva ympäristölupahakemus vuoden 2017 elokuun loppuun mennessä, mikäli aikoo jatkaa toimintaansa, ja tehdä joka tapauksessa elokuun loppuun 2017 mennessä myös ympäristölupahakemus toiminnan hallittuun sulkemiseen (siis joka tapauksessa riippumatta siitä aikooko jatkaa toimintaansa tai lopettaa toimintansa), kuvaten siinä hallitun sulkemisen toimintakuvauksiin ja niiden hallittujen sulkemistoimintojen ympäristövaikutuksien arvioimisen.

Kyseinen KHO:n vaatimusperustelu sulkemistoimintojen ympäristölupahakemusta johtui siitä, ettei Talvivaara-projekti ollut alkuperäisessä ympäristölupahakemuksessaan laatinut kaivoksen sulkemissuunnitelmaa vaan selitteli että se tehdään sitten myöhemmin.

Kun sitten uraanipitoiset sakka-altaiden liemet vuotivat ympäristöön, niin Talvivaara-yhtiö selitti ettei kaivoksen malminrikastuksen ("bioliotusta") toimintaa voida pysäyttää eikä sulkea, koska se pahentaisi syntynyttä ympäristöongelmaa.

Kun pahentuneen uskottavuusvajeen (rahoittajien usko Talvivaara-yhtiöön) vuoksi valtio otti haltuunsa Talvivaaran kaivoksen, niin pääministeri Stubb ilmoituksessaan eduskunnalle kertoi haltuunoton tarkoituksena olevan turvata kaivoksen toiminta ja toiminnan jatkamisen avulla alueen ympäristöturvallisuus. Hän korosti, ettei kaivoksen sulkemissuunnitelma soveltunut kaivoksen sulkemiseen.

Sulkemissuunnitelma ei sulkemiseen tosiaankaan soveltunut, koska sellaista sulkemissuunnitelmaa ei todellisuudessa ollut edes tehty. Kyseiseen sulkemissuunnitelman puutteeseen KHO myöhemmin päätöksessään puuttui, ja velvoitti sellaisen tekemään myös hallittuun sulkemiseen kaivoksen toiminnan aikana ja lopettamispäätöstilanteeseenkin. Toiminnan aikaisen sulkemisen varmistamiseksi KHO velvoitti tekemään hallitun sulkemissuunnitelman sulkemisen ympäristövaikutusten arviointineen. Se vaatimus on selvä vastaus siihen, että eduskunnan edessä oli todisteltu, ettei Terrafamen sulkemissuunnitelma sovellettu sulkemiseen. Mutta Terrafame ei ole kyseistä KHO:n velvoittamaa hallittua sulkemissuunnitelmaa sulkemisen ympäristövaikutusten arviointineen tehnyt. Sellaista ei Terrafame sisällyttänyt jättämäänsä ja edelleen lupaviranomaisen käsittelyssä olevaan sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupahakemukseen. Selvästikin Terrafame haluaa mieluummin kaivoksen jota ei laillisesti voi sulkea, koska ei edes ole hakenut KHO:n velvoittamaa hallittua sulkemissuunnitelmaa. Eikä sellaista lainvoimaista sulkemissuunnitelmaa ole Terrafamen nykyisessä tilapäisesti voimassa olevassa ympäristö- ja vesitalousluvassakaan. Eipä siis ole ihme, että Terrafame haluaa mieluummin nykyisen "tilapäisen" tilanteensa jatkuvan, jolle on omasta mielestään "saanut" takuun, ettei sitä voi sulkea.

Saako Terrafame jatkaa tilapäisen ympäristöluvan mukaista toimintaa? Joka on annettu riittämättömiin selvityksiin perustuvasti. Johon ei sisälly lainvoimaista sulkemissuunnitelmaa. Miksi valvontaviranomainen ei ole velvoittanut Terrafamea päivittämään nykyistä toimintaa koskevaa sulkemissuunnitelmaa? Miksi Terrafame ei edes uusissa ympäristölupahakemuksissaan ole esittänyt toiminnan aikaisiin toimintoihin sisältyvää hallittua sulkemissuunnitelmaa sulkemisen ympäristövaikutusten arviointineen?

Noihin kysymyksiin ei vastausta löydy yhteysviranomaisen päätelmästä arviointiohjelman, eikä löydy myöskään nyt kuulutetuista YVA-selostuksista,

jonka vuoksi vaadimme yhteysviranomasta antamaan vastauksen noihin kysymyksiin päätelmässään YVA-selostuksista.

Terrafame ei ole toiminut KHO:n velvoittamalla tavalla toimintansa ympäristövaikutusten kokonaisvaikutusten arvioimisessa, sillä Terrafame jakoi Kuusilammen malmion sulfidimineraalien tuotantoa koskevan uuden YVA-selvityksensä kahteen toisistaan erilliseen YVA-prosessiin; vesistö-YVA ja toiminnallinen-YVA. YVA-direktiivin, vesipuitedirektiivin, päästödirektiivin, ilmastopöytäkirjan ja YVA-lain velvoittamaa yhtenäistä YVA-arviointia ei Terrafame laatinut.

Muistutuksissa Kolmisoppi-arviointiohjelmasta huomautimme, että Terrafamen Kuusilammen nikkelisulfidimineraalien tuotannosta ei ole tehty lainsäädännön velvoittamaa yhtenäistä ympäristövaikutusten arviointia, joka olisi välttämätön suunniteltaessa toiminnan laajentamista Kolmisopen malmion hyödyntämiseen. Ja että koska Kuusilammen malmion hyödyntämisen YVA-arviointi on oleellisen puutteellinen eikä Kolmisoppi-arviointiohjelmassa edes aiottu laatia molempien malmioiden hyödyntämisen yhteisten summavaikutusten YVA-arviointia, katsoimme että esitetty Kolmisoppi-arviointiohjelma ei täytä lainsäädännön vaatimuksia. Erityisenä lainvastaisena puutteena katsoimme olevan koko kaivoshankekokonaisuuden mustaliuskemalmin käsittelyn sekä sivukivikasojen ja sakka-altaiden ympäristövaikutusten summavaikutusten puutteellinen arviointi.

Katsomme ettei yhteysviranomaisen päätelmässään Kolmisoppi-arviointiohjelmasta lausu mitään yhtenäisen YVA-selostuksen tarpeesta sulfidimineraalien kokonaistuotannon yhteisvaikutusten arvioimiseksi, huomioiden molemmissa malmioissa olevan mustaliuskeen vaikeat ympäristöominaisuudet (mukaan lukien uraani ja muut ympäristölle haitalliset mineraalit), toiminnassa oleva malminrikastusmenetelmä (liuottamalla rikkihappoliuoksessa mustaliuskepelleteistä metallimineraalit, uraani mukaan lukien, rikkihappoliuokseen suurissa malminrikastuskasoissa), valtavat mustaliuskepitoiset sivukivikasat, ja kyseisen malminrikastustoiminnan laajentamishanke Kolmisoppi-malmion mustaliuskemalmin, ilman toiminnan yhteisten ympäristövaikutusten arviointia.

Katsomme, että koska yhteysviranomaisen ei Kolmisoppi-arviointiohjelmaan antamassa päätelmässä erikseen velvoittanut Terrafamea laatimaan Kuusilampi-malmion ja Kolmisoppi-malmion hyödyntämishankkeista yhtenäistä YVA-selvitystä,

on Terrafame tulkinnut kuin sellaista yhtenäistä kokonaisvaikutusten arviointiselvitystä ei tarvitsikaan tehdä.

Katsomme kuitenkin, ettei yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus kuitenkaan päätelmässään lausu eikä lainvoimaisesti osoita, ettei sellaista koko toimintakokonaisuutta koskevaa yhtenäistä YVA-selvitystä tarvitsisi tehdä direktiivien ja YVA-lain velvoittamalla tavalla.

Joka tapauksessa riippumatta yhteysviranomaisen päätelmän lausumista tai lausumatta jättämisistä on Terrafamen oltava selvillä direktiivien ja lainsäädännön velvoitteista, ja Terrafame itse vastaa että toimii niiden velvoitteiden mukaisesti.

Mutta Terrafame ei ole tehnyt yhtenäistä YVA-selvitystä Kuusilammen malmion sulfidimineraalien hyödyntämishankkeestaan, mikä on oleellinen direktiivien ja YVA-lain vastainen puute, koska nyt yhteysviranomaisen on kuuluttanut tosiasiaa Kuusilammen malmion hyödyntämisen laajennus ja jatkohankkeeksi Kolmisoppi YVA-selostuksen, ilman Kuusilammen ja Kolmisopen hankkeiden yhteysvaikutusten arviointia.

Edellä kuvattuun viitaten katsomme, että on yleisön, paikallisten haitankärsijäosapuolten sekä asianosaisten perustuslailla suojatun ennakkollisen oikeusturvan vastainen menettely, että nyt on yhteysviranomaisen kuuluttanut Terrafamen Kolmisoppi YVA-selostuksen, vaikka se riippuu täysin nykyisen kaivostoiminnan (Kuusilammen malmion hyödyntämiseen rakennetusta infrasta) ja sen toiminnan tarvitsemasta ympäristö- ja vesitalouslupahakemuksesta, jonka perustaksi ei ole tehty yhteistä YVA-selvitystä eikä kyseistä puutteellista lupahakemusta ole saatu ratkaistua 4 vuoden käsittelyn jälkeenkään.

Perustuslaillinen loukkaus aiheutuu siitä, että nyt yhteysviranomaisen on kuuluttanut sekä Kolmisoppi-YVAN että Sakka-YVAN, kuin ne eivät olisikaan ollenkaan riippuvaisia Terrafamen Kuusilammen malmion toiminnoista ja ympäristöluvasta, ja kuin nyt kuulutettujen hankkeiden ympäristövaikutuksia ei tarvitsisi selvittää yhteisvaikutuksiltaan Kuusilammen nikkelisulfidituotannon ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutusten kanssa.

Katsomme, että nyt erillisinä kuulutetut YVA-selostukset on palautettava Terrafamelle velvoitteella laatia koko hankekokonaisuutta koskeva yhtenäinen ja ymmärrettävästi kuvattu lainsäädännön ja direktiivien velvoitteet täyttävä ympäristövaikutusarviointi, joka poistaa tieteellisen epävarmuuden Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminnan koko hankekokonaisuuden ympäristö-,

vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutusten arviointien riittävästä ja luotettavasta arvioimisesta pitkäaikaisvaikutukset huomioiden.

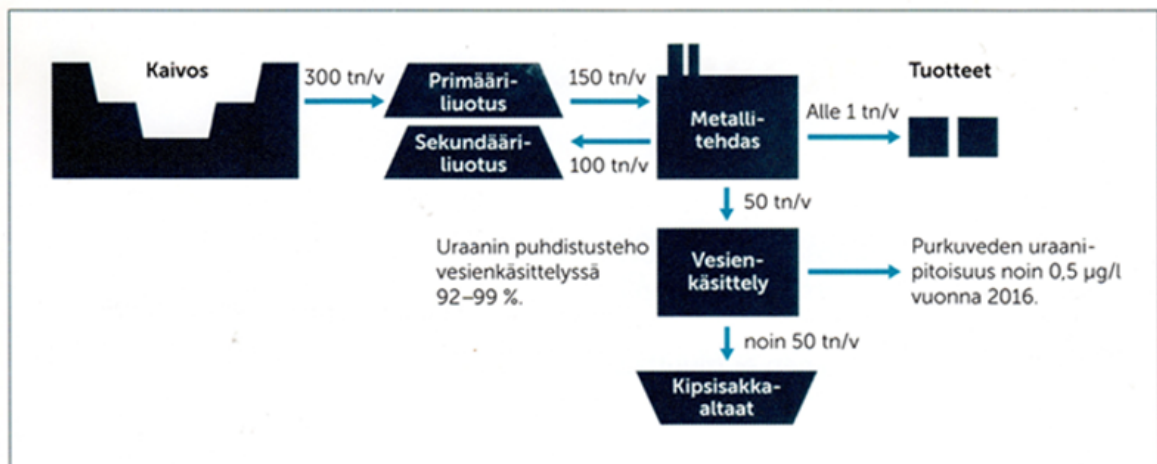
6. Terrafame ei ole tehnyt ympäristövaikutusten arviota uraanin käsittelystä kaivos- ja malminrikastustoiminnassa

Viittaamme KHO:n velvoitukseen, että Terrafamen on tehtävä toimintaansa koskeva uraanitasekaavio.

Viittaamme myös KHO:n velvoitteeseen, että Terrafamen on tehtävä uusi yhtenäinen YVA-arviointi mikäli aikoo jatkaa toimintaansa, ja että siihen uuteen YVA-arviointiin perustuvasti on Terrafamen tehtävä uusi toimintaansa koskeva ympäristö- ja vesitalouslupahakemus. Siis toimintaansa koskeva hakemus.

Viittaamme Terrafamen vuonna 2017 jättämään ympäristö- ja vesitalouslupahakemukseen, jossa Terrafame esittää KHO:n velvoittaman uraanitasekaavion, joka kattaa Kuusilammen kaivos- ja malminrikastustoiminnan:

Terrafamen uraanitase ilman uraanin talteenottoa

Huomautamme, että kyseisten Kuusilammen kaivos- ja malminrikastustoimintaa koskevan uraanitasekaavion mukaan louhoksesta siirretään malminrikastuskasoille uraania 300 tonnia vuodessa. Sitä pumpataan rikkihappopitoisen malminrikastusliuoksen mukana malminrikastuskasoilta malminrikastusprosessin loppuvaiheessa oleviin uraanin saostuslaitoksiin ("metallitehdas"), josta kaavion mukaan peräti 100 tonnia uraania vuosittain pumpataan takaisin malminrikastuskasoille. "Metallitehtaalta" osa uraanista pumpataan sakka-altaalle. Osa uraanista jää myytävään päätuotteeseen nikkelisulfidimineraaliin, ja osa

uraanista päätyy vesistöön (jota vesistöön päätyvää uraanin kokonaismäärää ei kaaviossa ole esitetty). Käytämme "metallitehdas" ilmaisua koska Terrafame ei todellisuudessa tuota metalleja, vaan metallipitoisia mineraaleja, joita voi myydä varsinaisille metalleja tuottaville laitoksille.

Erikseen huomautamme siitä oleellisesta uraanitasekaavion puutteesta, että tasapainotilaisessa malmissa on yhtä paljon uraanin hajoamistuotteita kuin varsinaista uraaniakin, jonka vuoksi Kuusilammen malmiosta mustaliuskemalmin mukana päätyy vuosittain myös 300 tonnia uraanin hajoamistuotteita malminrikastuskasoille. Tätä ei Terrafame selosta uraanitasekaaviossaan. Koska uraanin hajoamistuotteet eivät liukene rikkihappopitoiseen malminrikastusliuokseen, jäävät uraanin hajoamistuotteet malminrikastuskasoihin, jotka malminrikastuskasat siten jäävät uraanin rikastuksen rikasjätteiden loppusijoituskasoiksi. Tätä ei Terrafame uraanitasekaaviossa selosta.

Erikseen huomautamme siitä vieläkin suuremmasta puutteesta, että vaikka KHO velvoitti Terrafamen tekemään toimintaansa koskevan uuden YVA-selvityksen, ei Terrafame ole tehnyt kyseisen uraanitasekaavion mukaisesta uraanin käsittelytoiminnastaan uraanin käsittelyn ympäristövaikutusten arviointia, ei vaikka kansallisen YVA-lain uraanipykälä velvoittaa tekemään uraanin käsittelystä ympäristövaikutusten arvioinnin jo pienenkin uraanin käsittelyn yhteydessä. Ja koska uraanin käsittelyn kemiallisia ja ekologistia ympäristövaikutuksia ei ole arvioitu, niin ei tienkään ole arvioitu myöskään malminrikastuskasoihin jääviä uraanin tytärynuklidien ympäristövaikutuksia Kuusilammen sulfidimineraalien tuotannon ympäristölupahakemuksen perustaksi.

Koska uraanin käsittelyn ympäristövaikutuksia uraanin ja uraanin tytärynuklidien kemiallisten ja ekologisten vaikutusten suhteen ei Terrafame ole selvittänyt eikä arvoinut, puuttuu Kuusilammen nikkelisulfidimineraalien tuotannon ympäristöluvan myöntämisedellytykset edelleenkin.

Niitä uraanin käsittelyn YVA-selvityksiä ei ole vielääkään tehty, vaikka ympäristölupahakemus on jo kahteen kertaan uudelleen kuulutettu. Huomautamme, ettei Terrafame nyt kuulutetuissa YVA-selostuksissa selosta eikä osoita, että Kuusilammen uraanitasekaavion mukaisen uraaninkäsittelyn ympäristövaikutukset olisi arvioitu.

Erikseen huomautamme myös, että edellä kuvatun uraanitasekaavion mukaista uraanin käsittelyä kaivos- ja malminrikastustoiminnassa Kuusilammen malmion

hyödyntämisessä on toteutettu jo vuodesta 2008 lähtien. Eikä vuonna 2007 myönnettyssä alkuperäisessä ympäristöluvassa kyseisenlaista uraanitasekaaviota ollut esitetty.

Uraania ei edes mainittu.

Joten uraanin käsittelyn ympäristövaikutuksiakaan ei ollut luvan myöntämisedellytysten täyttymisen osoittamiseksi selvitetty eikä arvioitu. Lisäksi huomautamme, että Terrafamen kaivoksen nykyinen tilapäisesti voimassa oleva ympäristö- ja vesitalouslupa perustuu tuohon alkuperäiseen ympäristölupaan, jonka perustaksi ei ollut laadittu uraanitasekaaviota eikä kaivos- ja malminrikastustoiminnassa toteutettavan uraanin käsittelyn kemiallisten ja ekologisten ympäristövaikutusten arviointia ollut tehty.

Eikä ole laadittu vielääkään.

Koska Talvivaara-projekti ei hakenut ympäristö- ja vesitalouslupaa uraanin rikastamiselle malminrikastuskasoilla ja tuotetun uraanisulfidirikasteen sijoittamiselle suuriin sakka-altaisiin, niin eihän Talvivaara yhtiö sellaista uraanin tuottamista ja sijoittamista ole tietenkään tehnyt, ilman lupaa, eihän? Valvonta- ja yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus ei ole lausunnoissaan osoittanut todisteita siitä, että suuriin sakka-altaisiin uraanisulfidirikaste itsekseen ilmaantuisi. Tosiasiaksi jää, että uraani erotetaan mustaliuskepelleteistä (uraanin rikastus) suurissa malminrikastuskasoissa rikkihappoliuoksella, ja samassa yhteydessä rikkihappoliuokseen liukenemattomat uraanin tytärnuklidit jäävät malminrikastuskasoihin (uraanin rikastuksen rikastusjäte).

Nyt yhteysviranomaisen on kuuluttanut Terrafamen "Sakka-YVA" selostuksen, joka on kiistämätön todiste siitä että Kuusilammen kaivostoiminnan malminrikastustoiminnassa suurissa malminrikastuskasoilla on tuotettu uraania liuottamalla rikkihappopitoisella malminrikastusliuoksella uraania irti mustaliuskepelleteistä, ja erottamalla saostuslaitoksessa se uraani pois malminrikastusliuoksesta sekä pumppaamalla kyseinen uraanisulfidisakka valtaviin sakka-altaisiin. Sakka-altaiden vuotoliemien mukana kyseiset uraanisakat päätyivät ympäristöön. Nyt niiden uraanisakkojen ympäristösiivous ja loppusijoitusratkaisujen YVA-selvitystä röyhkeästi esitetään kuin ne olisivat kaivostoiminnan pääympäristöluvasta irrallinen ja erillinen hanke ja erillinen ympäristövaikutusten arviointiprosessi.

Sikälihän menettely ei ole uusi, koska kyseinen röyhkeys oli vallalla jo Talvivaara-projektin ympäristölupahakemuksessa, joten nyt vain sama röyhkeys jatkuu. Erona

on kuitenkin se, että nyt on kiistatta tiedossa kyseisen ympäristöön levinneiden radioaktiivisten aineiden tuotetun (rikastetun irti malmista) kaivoksen malminrikastuskasoilla siinä prosessissa, jota Terrafamekin Talvivaaran lailla nimittää kauniisti "bioliuotukseksi". Tämä ympäristöstä pois siivottavaa uraanimäärä on kiistatta tuotettu malminrikastuksessa suurissa malminrikastuskasoilla. Mutta sellaiselle toiminnallehan ei ollut eikä ole haettu vielääkään ympäristö- ja vesitalouslupaa.

Nyt Terrafame toimii tilapäisesti voimassa olevan ympäristölupansa varassa. siinä ei ole haettu eikä saatu lupaa uraanin tuottamiselle malminrikastuskasoilla eikä tuotetun uraanin sijoittamiselle sakka-altaisiin. Joten eihän Terrafame tietenkään toimi vastoin ympäristö- ja vesitalouslupansa. Eihän?

Muistutuksessa Kolmisoppi-arviointiohjelmaan vaadimme Kainuun ELY-keskusta antamaan lausunnon siitä, että toimiiko Terrafame tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti vai ei.

Kainuun ELY ei sellaista lausuntoa antanut. Ei siis antanut lausuntoa, että Terrafame toimii nykyisen lupansa mukaisesti.

Muistutuksessa Kolmisoppi-arviointiohjelmaan vaadimme yhteysviranomaisista lausunnossaan YVA-ohjelmasta velvoittamaan Terrafamea laatimaan koko kaivos- ja malminrikastustoimintaansa koskevan YVA-lain hankeluettelon 2 d) kohdan velvoittaman uraanin ja uraanin tytärynuklidien käsittelyn kemiallisten ja ekologisten ympäristövaikutusten arvioinnin, myös "talteenottolaitosta" koskien, sekä myös tätä kaivostoiminnan laajentamishanketta koskien.

Mutta sellaista lausuntoa ei yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus päätelmissään arviointiohjelmista antanut.

Edellä kuvattuihin perusteluihin viitaten katsomme, että Terrafame ei ole hakenut koko hankekokonaisuuttaan koskevan kaivos- ja malminrikastustoiminnan yhteydessä toteuttamalleen uraaninkäsittelylle ympäristö- ja vesitalouslupaa, eikä myöskään ole sellaiselle toiminnalle esittänyt YVA-lain hankeluettelon 2 d) kohdan velvoittamia uraanin käsittelyn kemiallisten ja ekologisten vaikutusten arviointeja.

Katsomme myös, ettei yhteysviranomaisen Kainuun ELY-keskus ole antanut päätelmissään arviointiohjelmista lausuntoa eikä perustelua siitä, toimiiko Terrafame sellaisen ympäristöluvan varassa, joka oikeuttaisi Terrafamea käsittelemään uraania ja uraanin tytärynuklideja kaivos- ja malminrikastustoiminnassaan, eikä esittänyt perusteluja sille että mihin voimassa

olevaan lupaan tai YVA-selvityksiin perustuen nyt riittäisi uudet erillisesti haetut ja kuulutetut YVA-selvitykset.

Toistamme edellä kuvatut vaatimukset yhteysviranomaiselle, ja vaadimme esittämään vastaukset niihin päätelmissään YVA-selostuksista.

Koska uraanin käsittelyä koskevaa voimassa olevaa ympäristö- ja vesitalouslupaa ei Terrafame eikä Kainuun ELY-keskus ole osoittaneet edes olevan, niin katsomme Terrafamen toimivan vastoin voimassa olevia ympäristö- ja vesitalouslupiaan, jonka vuoksi vaadimme valvojaviranomaista Kainuun ELY-keskusta ryhtymään välittömiin toimenpiteisiin Terrafamen toiminnan saattamiseksi nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseksi, ja selostamaan tähän toimenpiteeseen liittyvät toimenpidesuunnitelmansa ja vaatimuksensa päätelmissään YVA-selostuksista.

7. Sakka-YVA on harhauttavasti esitetty erillishankkeena

Viittaamme edeltävissä kohdissa lausuttuun.

Katsomme, ettei kuulutetussa Sakka YVA-ohjelmassa eikä myöskään nyt kuulutetussa Sakka YVA-selostuksessa selosteta riittävällä tavalla miten hanke liittyy kaivosta koskevaan ympäristölupien kokonaisuuteen, siis aikaisemmin toteutettuun alkuperäisen ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseen toimintaan tai nyt tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseen toimintaan, haettavana olevaan sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseen toimintaan eikä samaan aikaan kuulutettuun kaivoshankekokonaisuuden laajennuksen Kolmisoppi YVA-selostukseen, siinä Kolmisoppi YVAssa mainittuun aikomukseen käynnistää kaivoslain alainen kaivospiirin laajennushanke, eikä käynnissä olevaan ”uraanin talteenottolupahakemuksiin” valtioneuvostolle.

Edellä kuvattuun viitaten katsomme, että lupa- ja hankekokonaisuuden selostamispuutteen vuoksi on yhteysviranomaisen perusteetonta ja suorastaan harhauttavaa kuuluttaa tämä Sakka YVA-selostus kuin omana erillisenä nyt käynnistyvänä hankkeena, kuin erillään koko kaivos- ja malminrikastustoimintaa koskevasta voimassa olevasta tilapäisestä ympäristö- ja vesitalousluvasta, käsiteltävänä olevasta sulfidimineraalien tuotannon ympäristölupahakemuksesta sekä kuulutetusta kaivoshankkeen laajentamisen Kolmisoppi YVA-selostuksesta ja noiden kaikkien hankkeiden muodostamasta hankekokonaisuudesta.

Lisäksi katsomme kyseisten ns. "vanhojen vesienkäsittelysakkojen loppusijoittaminen" -hankkeen kuuluvan oleelliseksi osaksi koko kaivoksen kaikkia toimintoja koskevaan ympäristölupaharkintaan, myös siihen kokonaisuuteen kuuluvaan edelleen lupaviranomaisen käsittelyssä olevaan sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupahakemukseen, johon kuuluu sisällyttää kaivoksen hallittu sulkemissuunnitelma myös toiminnan aikana sekä kaivoksen uraanijätteen loppusijoitussuunnitelmat. Mutta sellaisia suunnitelmia ja niiden perustaksi tarvittavia YVA-selvityksiä ei Terrafame ole tehnyt.

Katsomme myös, että Terrafame on esittänyt niin puutteellisen ja virheellisen perusteisiin perustuvan Sakka YVA-selostuksen, että syntyy vaikutelma kuin Terrafame hakisi mahdollisuutta oleellisen puutteellisen YVA-selostuksen avulla edelleenkin siirtää todellisen ympäristön ja vesistöjen pilaamisen siivoustöiden aloittamisesta, ja samalla tietenkin myös vastuutaan sakka-aldaiden vuodoista aiheutuvien haittojen korvaamisesta rantakiinteistöille sekä ammattikalastukselle.

Katsomme esimerkiksi, että Terrafame kuvailee Sakka YVA-selostuksessa sakkojen ja lietteiden laatua seuraavan taulukon avulla:

Kokonaispitoisuudet
Tulokset 2013

		Haukilampi	Geotuubit	Urkki	Majava/Lumela	Maaumala	Härkälampi	Torrakkopuro	Kärsälampi	Vaarallinen jäte*
Kuiva-aine	m-%	9,8	18	12	14	17	12	29	6,8	
pH	-	7,4	9,2	7,3	9,1	9,5	12,4	12,6	9,5	
TOC	m-%	2,7	<0,1	0,19	<0,1	<0,1	2,1	1,1	2	
Antimoni (Sb)	mg/kg ka	<0,50	<0,50	<0,50	<0,50	<0,50	<0,50	<0,50	<0,50	2 500
Arseeni (As)	mg/kg ka	1,9	<1,0	2,9	<1,0	<1,0	2,2	2,6	<1,0	1 000 ^a
Barium (Ba)	mg/kg ka	23	8,4	15	2,7	3	83	65	16	
Elohopea (Hg)	mg/kg ka	<0,10	<0,10	<0,10	<0,10	<0,10	<0,10	<0,10	<0,10	1 000
Kadmium (Cd)	mg/kg ka	0,96	4,1	1,4	1,2	4,9	9,5	9,7	0,31	100
Kromi (Cr)	mg/kg ka	14	1,3	14	<1,0	1,3	22	30	4,7	1 000 ^b
Kupari (Cu)	mg/kg ka	<10	<10	25	<10	<10	71	46	<10	2 500
Lyijy (Pb)	mg/kg ka	3,6	<1,0	2,9	<1,0	<1,0	4,9	8,1	2,7	2 500
Molybdeeni (Mo)	mg/kg ka	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	<2,0	
Nikkeli (Ni)	mg/kg ka	880	1 100	740	500	1 100	640	490	420	1 000 ^c
Seleen (Se)	mg/kg ka	<1,0	<1,0	<1,0	<1,0	<1,0	<1,0	<1,0	<1,0	
Sinkki (Zn)	mg/kg ka	290	2 100	640	410	2 200	2 500	1 700	98	2 500 ^d
Uraani (U)	mg/kg ka	140	20	120	21	18	6,7	7,9	35	1 000
Vanadiini (V)	mg/kg ka	24	2,2	28	1,9	2,8	32	38	6,7	10 000 ^e
Öljyhilivetjakeet (C10-C40)	mg/kg ka	88	<30	<30	<30	<30	<30	<30	<30	10 000

* Dahlbo, Suomen ympäristökeskus 2002 / Ymp. hallinnon ohjeita 2/2007 / Jäteasetus 179/2012 liite 3.

a) Raja-arvo on annettu arseenipentoksidille [As₂O₅], arseenina ilmoitettuna raja-arvo on 330 mg/kg

b) Raja-arvo on annettu kromitrioksidille [CrO₃], kromina ilmoitettuna raja-arvo on 520 mg/kg.

c) Raja-arvo on annettu nikkelihydroksidille [Ni(OH)₂] ja nikkelisulfaatile [NiSO₄], nikkelinä ilmoitettuna raja-arvo on 630 mg/kg nikkelihydroksidille ja 380 mg/kg nikkelisulfaatile.

d) Raja-arvo on annettu sinkkisulfaatile [ZnSO₄], sinkkinä ilmoitettuna raja-arvo on 1010 mg/kg.

e) Raja-arvo on annettu vanadiinipentoksidille [V₂O₅], vanadiinina ilmoitettuna raja-arvo on 5 600 mg/kg.

PAH, BTEX, PCB: alle määritysrajojen

Katsomme, että kyseisessä taulukossa Terrafame konsulttiyhtiönsä avulla pyrkii virheellisesti väittämään, kuin tässä YVA-lain alaisessa YVA-selvityksessä uraanin ympäristövaikutusten vaarallisuus määritettäisiin säteilylainsäädännön raja-arvon 1000 mg/kg perusteella, ja että kuin sen perusteella uraanin ympäristövaikutuksia tarvitsikaan sen vuoksi tarkemmin määritellä edes tässä ympäristön siivouksen YVA-selvityksessä.

Katsomme taulukossa esitettävän ilmeisen tarkoituksellisesti virheellinen peruste ympäristövaikutusten arvioinnin tarpeelle. YVA-laissa velvoitetaan uraanin käsittelyn (mitä kyseisten uraanisakkojen käsittely kiistatta on) ympäristövaikutukset selvitettäväksi kemiallisiin ja ekologisiin ympäristövaikutuksiin perustuen jo pientenkin uraanin käsittelyjen yhteydessä. YVA-laissa ei ole Terrafamen väittämällä tavalla määritetty sellaista uraanipitoisuuden raja-arvoa 1000 mg/kg, jonka pitoisuusraja-arvon alle jäävissä tilanteissa ei uraanin käsittelyn kemiallisten ja ekologisten vaikutusten selvittämistä ja arviointia tarvitsisi tehdä.

Katsomme kyseisen Terrafamen esittämän taulukon kuitenkin oleellisen merkittäväksi. Se osoittaa, että Terrafame on ilmeisen tarkoitukselliseen virheelliseen lainsäädäntöjen tulkintaan (käyttänyt YVA-lain sijasta säteilylain tulkintoja) perustuen jättänyt selvittämättä kyseisten uraanisakkojen käsittelyn kemialliset ja ekologiset ympäristövaikutukset, jonka vuoksi esitetty ja kuulutettu Sakka-YVA-selostus on kelvoton.

Terrafamen esittämä uraanipitoisuuden raja-arvo koskee säteilylainsäädännön mukaista uraanipitoisuuden raja-arvoa säteilyvaikutusten selvittämiseksi ja valvonnalle. Mutta se säteilylainsäädännön raja-arvo ei kelpaa raja-arvoksi uraanin kemiallisten ja ekologisten raja-arvojen selvittämiseksi, koska uraanin kemialliset ympäristövaikutukset aiheutuvat jo kymmenesosapitoisuuksilla kuin säteilyvaikutukset ja ekologiset pitkäaikaisvaikutukset vielä sitäkin pienemmillä pitoisuuksilla.

Edellä kuvattuun viitaten katsomme tämän nyt erillisenä esitetyn ja kuulutetun Sakka YVA-selostuksen laaditun virheellisesti erillisenä koko hankekokonaisuutta koskevasta YVA-arvioinnista, ja lisäksi arviointiperusteena on ilmeisen tahallisesti käytetty virheellistä laintulkintaa uraanin ympäristövaikutusten arviointia koskevista raja-arvoista, jonka vuoksi katsomme yhteysviranomaisen kuuluttaneen Sakka YVA-selostuksen Århusin sopimuksen, YVA-direktiivin, vesiputedirektiivin, hallintolain hyvän hallintoperiaatteen, ympäristönsuojelulain sekä YVA-lain muodostaman oikeusturvajärjestelmän vastaisesti.

Katsomme Terrafamen Sakka YVA-selostuksen puutteet niin ilmeisiksi, että on perusteltua katsoa tarkoituksena olevan puutteellisen YVAn avulla siirtää varsinaisten siivoustöiden aloittamista hamaan tulevaisuuteen.

Sen vuoksi katsomme, ettei kyseisten uraanisakkojen siivoustöiden suunnittelun perustaksi tarpeellisia YVA-selvityksiä saa enempää viivästyttää, jonka vuoksi vaadimme Kainuun ELY-keskusta asian valvonta- ja yhteysviranomaisena välittömästi ja nopeasti laadittamaan riittävä Sakka-YVA-selvitys, jossa on huomioitu koko hankekokonaisuus sekä näiden kohdistuvien vaikutusten selvittämisen osalta, ja tarvittaessa teetättämään tämä selvitystyö kansallisen ja tarvittaessa kansainvälisen asiantuntijatyöryhmän työnä Terrafamen laskuun, jotta ympäristö- ja vesistöt saadaan siivottua.

Vaadimme yhteysviranomaista selostamaan tämän asian eteneminen päätelmässään Sakka YVA-selotuksesta.

8. Kolmisoppi YVA-selostus on kuulutettu irrallaan koko kaivos- ja malminrikastuskokonaisuudesta.

Viittaamme edeltävissä kohdissa lausuttuun.

Katsomme, että parhaillaan lupaviranomaisen käsittelyssä oleva toiseen kertaan uudelleen kuulutettu sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupan sekä valituksenalaisen sulfaattimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupien myöntämisen edellytyksenä on se, että Terrafame osoittaa nykyisen kaivos- ja malminrikastustoimintansa toimivan nyt voimassa olevan tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupansa mukaisesti. Sellaista ei Terrafame ole osoittanut.

Katsomme lisäksi, että Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminnan laajentamishanke Kolmisoppi-YVA on täysin riippuvainen siitä, että varsinainen edelleen lupaviranomaisen käsittelyssä oleva sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalouslupahakemus täyttää luvanmyöntämisen edellytykset. Katsomme, ettei Terrafame ole lupahakemuksessaan osoittanut luvan myöntämisedellytysten täyttyvän. Tätä yhteyttä ja riippuvuutta käsittelyssä olevaan sulfidimineraalien tuotannon myöntämisedellytyksiin ei Terrafame ole tässä Kolmisoppi YVA-selostuksessaan selostanut.

Katsomme, ettei Terrafame ole Kolmisoppi YVA-selostuksessaan selostanut nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalouslupan sallimaa toimintakokonaisuutta, ei ole osoittanut toimivansa tuon tilapäisesti voimassa olevan luvan mukaisesti, ei ole kuvannut haettavana olevien ympäristö- ja vesitalouslupahakemusten muodostamaa toimintakokonaisuutta kokonaisuutenaan, ei ole riittävästi kuvannut tämän Kolmisoppi-

laajennushankkeen kokonaisuutta ja liittymistä vaikutuksineen muuhun toimintakokonaisuuteen, eikä ole kuvannut näiden kaikkien hakemusten muodostamaa yhteistä hankekokonaisuutta kokonaisuutenaan siten, että sen toimintakokonaisuuden ympäristö- ja vesistövaikutukset olisivat arvioitavissa kokonaisuutenaan.

Katsomme, että nyt tässä kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessa olisi tullut arvioida tämän Kolmisoppi-laajennushankkeen vaikutusten lisäksi koko kaivostoimintojen ympäristövaikutukset kokonaisuutenaan YVA-direktiivin, vesipuidedirektiivin, päästödirektiivin ja ilmastopöytäselityksen velvoitteiden mukaisesti kokonaisuutenaan siten, että tieteellinen epäily yhteisten summavaikutusten arvioimisen riittävydestä ja luotettavuudesta poistuisi.

Katsomme ettei sellaista ympäristövaikutusten arviointia ole tehty eikä esitetty.

Katsomme, ettei koko hankekokonaisuutta koskien eikä tässä Kolmisoppi YVA-selostuksessa ole arvioitu tieteellisen epävarmuuden poistavalla tavalla mustaliuskemalmin ja sivukiven mustaliuskeen ympäristö-, vesistö- ja päästövaikutusten selvittämistä ja arvioimista direktiivien velvoitteiden mukaisesti, vaikka mustaliuske on tunnetusti vesistövaikutuksiltaan hankalin mahdollinen malmi. Mutta ei ole selvitetty.

Katsomme, ettei koko kaivoksen osalta ole ennestään esitetty, eikä nyt kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessa ohjelmassa esitetty riittäviä ja luotettavia selvityksiä siitä, että Kolmisoppi-hankkeessa kuvattujen mittavien vesistöjärjestelyjen vaikutukset Kolmisoppijärveen, Jormasjärveen ja Nuasjärveen olisivat arvioitu EU:n vesipuidedirektiivin velvoitteiden mukaisesti siten, ettei tieteellistä epävarmuutta jäisi. Tällaista selvitystä ei ole esitetty.

Katsomme, ettei koko kaivoksen osalta ennestään ole esitetty, eikä nyt kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessa esitetä riittäviä ja luotettavia tieteellisen epävarmuuden poistavia selvityksiä siitä, ettei Kolmisopen ja Tuhkajoen-Korentojoen vesimuodostumassa elävälle luonnontilaiselle taimenkannalle aiheutuisi kiellettyjä haittoja ja/tai kuinka kyseiset kielletyt haitat estettäisiin. Katsomme ehdottomasti, ettei kyseiselle luonnontilaiselle taimenkannalle aiheutuvaa menetystä voida korvata istutuksilla, koska se aiheuttaisi vaaran geneettisen monimuotoisuuden kannalta arvokkaan kannan menettämisestä, ja olisi siten luontodirektiivin ja luonnonmonimuotoisuuden suojelun vastainen menettely.

siinä lupahakemuksessaan esittänyt uraanitasekaavion mukaisen uraanin ja uraanin tytärynuklidien käsittelyn ympäristövaikutusten arviointia YVA-lainsäädännön velvoitteiden mukaisesti. Katsomme, että tässä kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessa Terrafame ei edes esitä uraanitasekaaviota, eikä tietenkään uraanin ja uraanin tytärynuklidien ympäristövaikutuksia, eikä niiden vaikutusten summautumista Kuusilammen tuotannon kanssa. Kolmisoppi YVA-selostus on YVA-lain vastainen ja kelvoton.

Vaadimme valvonta- ja yhteysviranomaista Kainuun ELY-keskusta velvoittamaan Terrafame tekemään koko kaivos- ja malminrikastustoimintaa koskevan (siihen sivukivikasat sisältyen) koskevan uraanin ja uraanin tytärynuklidien käsittelyn ympäristövaikutusten arvioinnin YVA-lain hankeluettelon 2 d) kohdan velvoittamalla tavalla, koskien uraanin ja uraanin tytärynuklidien kemiallisten ja ekologisten ympäristövaikutusten selvittämistä ja arviointia koko toimintakokonaisuudessaan jälkihoitovaiheet huomioiden.

Katsomme kyseisen selvitysvaatimuksen oleelliseksi Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoimintaa koskevan hallitun sulkemissuunnitelman laatimista varten, joka sulkemissuunnitelma puuttuu edelleenkin tältä vuonna 2008 toimintansa aloittaneelta kaivokselta. Katsomme Terrafamen tietoisesti ja tarkoituksellisesti jättäneen edellä kuvatut uraanin ja uraanin käsittelyn ympäristövaikutukset selvittämättä, jotta niiden tietojen puuttuessa ei lupaviranomainen pystyisi viranomaistyönä laatimaan kaivokselle hallittua sulkemissuunnitelmaa. Ja siten kaivos saisi jatkaa toimintaansa tilapäisesti voimassa olevan ympäristölupansa varassa, koska "sitä ei voitaisi lainvoimaisesti sulkea" hyväksytyyn sulkemissuunnitelman puuttuessa.

Selvennyksenä lausomme, että säteilylainsäätöön perustuvasti tehdyt selvitykset kaivoksen toimintaprosessien eri vaiheiden säteilytasoista ei tätä YVA-lain hankeluettelon 2 d) kohdan selvitysvelvollisuutta kata eikä selvitysvellisuutta poista, eikä uraanin käsittelyn ympäristövaikutusten arvioinniksi riitä erilliseen malminrikastuksen loppuvaiheen saoslaitoksen osaan "talteenottolaitos" tehty säteilyvaikutuksiin perustuva vaikutusarvio.

Katsomme koko Terrafamen kaivostoiminnan osalta ja myös tämän nyt kuulutetun Kolmisoppi YVA-selostuksesta puuttuvan riittävät ja luotettavat selvitykset merkittävistä ympäristövaikutuksista lyhyellä ja pitkällä aikavälillä toksisten, kemiallisten ja ekologisten haittavaikutusten osalta. Tämä oleellinen puute koskee sekä vaikutusten arviointia ilmaan, maaperään, pohjaveteen maaperässä ja

kallioperässä sekä vaikutuksia pintavesistöihin EU:n vesipuitedirektiivin velvoitteen mukaisesti.

Katsomme ehdottomaksi arviointiperusteeksi vaadittavan, että ympäristövaikutuksien tulee jäädä eri säädöksissä asetettujen raja-arvojen alle pitkäaikaisten ekologistenkin vaikutustenkin osalta, myös pohjaveteen ja vesistöihin, ja että pitkäaikaisten ekologisten raja-arvojen mahdollisesti puuttuessa on esitettävä vastaavat arvot varovaisuusperiaatteeseen perustuviin luotettaviin arviointeihin perustuen.

Kuulutettu Kolmisoppi YVA-selostus ei täytä noita vaatimuksia.

Edellä esitettyihin perusteluihin viitaten katsomme, että Terrafame ei ole esittänyt koko hankekokonaisuuttaan koskevaa direktiivien ja YVA-lain velvoitteet täyttävää YVA-selvitystä, joka osoittaisi nykyisen sekä suunniteltujen toiminnan yhteiset vaikutukset arvioidun tieteellisen epävarmuuden poistavalla luotettavalla tavalla, ja että niiden riittävien ja luotettavien selvitysten avulla olisi osoitettu, ettei hankekokonaisuuden yhteisistä vaikutuksista aiheutuisi kiellettyä seurausta. Tällaista selvitystä ei Terrafame ole esittänyt, eikä osoita sellaisia selvityksiä tässä nyt kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuskaan.

Toistamme perustellun näkemyksemme, että Terrafamen kaivoksen toiminta on kestävämpiä johtuen malmin alhaisista hyötymineraalien pitoisuuksista ja sen vuoksi syntyvistä valtavista jätekasoista ja sivukivikasoista. Kolmisoppi-laajennuksesta syntyisi lisää 1-2 miljardia tonnia 9% rikkiä sisältävää sivukiveä. Rikistä johtuen kivi rapautuu tehokkaasti ilman ja veden kanssa ja muodostaen rikkihappoa, joka liuottaa raskasmetalleja sekä muita haitta-aineita aiheuttaen vesistöjä, maaperää ja maa- ja kalliopohjavesiä saastuttavan happaman kaivosvuodon.

Terrafamella käytössä olevat muovin, bentoniitin ja suojamaakerroksen avulla tehdyt kapseloinnit kaivoksen jätealueille lykkäävät ongelmaa osittain mahdollisesti vuosikymmeniä tai teoreettisesti jopa 200-300 vuoden ajan.

Tämä ongelma tulee tuhoamaan vesistöjä tulevaisuudessa, johtuen happamaa vuotoa aiheuttavan mustaliuskeen valtavasta määrästä. Latvavedet pilaantuisivat hyvin pitkältä matkalta sadoiksi tai jopa tuhansiksi vuosiksi, mikä tulee tulevaisuudessa aiheuttamaan vastaaviksi ajoiksi merkittävät ja laajenevat pohjavesiongelmat, jos ongelmaan ei löydy ratkaisua.

Ongelman jälkihoito tulee maksamaan sitä enemmän, mitä pidemmäksi kestävät ratkaisut siirretään. Tältä osin viittaamme tutkimukseen 'Environmental impact of metalliferous black shales at Talvivaara in Finland, with indication of lake acidification 9000 years ago'. Authors: Loukola-Ruskeeniemi K.; Uutela A.; Tenhola M.; Paukola T. Source: [Journal of Geochemical Exploration](#), Volume 64, Number 1, November 1998, pp. 395-407(13).

Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminta on kaivannaisjäteasetuksen 190/2013 vastainen, koska EU:n laatinormit ylittäviä pitoisuuksia ei saa tulla jätealueista pitkienkään aikojen kuluessa.

Valvontaviranomaisen Kainuun ELY-keskuksen sekä lupaviranomainen PSAVIN tulee vaatia lainsäädännön ja direktiivien noudattamista, sekä niiden velvoittamien selvitysten tekemistä jätteiden pitkäaikaisista vaikutuksista ja happoa muodostavien vaarallisten jätteiden pysyvästä ympäristöstä eristämisestä, neutraloinnista ja stabiloinnista.

Näitä viranomaiset eivät kuitenkaan ole vaatineet. Mutta direktiivit vaativat.

Niiden vaatiminen viranomaisten toimesta on ehdotonta myös Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminnalle tarvittavan hallitun sulkemissuunnitelman laatimista varten, joka on ehdottomasti ja pikaisesti saatava laillisesti voimaan.

Eihän sellaista toimintaa saa hyväksyä, jota ei pystytä sulkemaan. Eikä sellaiselle sulkemiskelvottomalle toiminnalle saa antaa laajentamislupaa.

Muistutuksen tiivistelmä

Terrafame kuvailee toimintaprosessiaan harhauttavien käsitteiden kuvauksin.

Terrafame on tehnyt toimintakuvauksensa harhauttaviin käsitteiden kuvauksiin perustuen, jonka vuoksi kuulutetut YVA-selostukset eivät täytä direktiivien ja lainsäädännön velvoitteita, eikä kyseisiä käsitteiden kuvauksia ole yhdistetty lainsäädännön tuntemiin käsitteisiin. Tämä on ilmeisen tarkoituksellista.

Vaadimme kuulutetut YVA-selostukset palautettavaksi takaisin Terrafamelle uudelleen valmisteltavaksi velvoitteella tehdä koko toimintakokonaisuutta kokonaisuutenaan koskeva yhtenäinen ympäristövaikutusten arviointi, jossa on esitetty toimintakuvauksien kuvauskäsitteiden yhteys lainsäädännön säädöskohtiin.

Terrafame ei osoita toimivansa nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaisesti

Toiminta nykyisen ympäristö- ja vesitalousluvan mukaisesti on toiminnan jatkamisen ja uusien lupien myöntämisen ehdoton edellytys. Terrafame ei osoita toimivansa nykyisen luvan mukaisesti.

Vaadimme valvojaviranomainen Kainuun ELY-keskusta antamaan virallisen lausunnon siitä, että toimiiko Terrafame nykyisen lupansa mukaisesti. Vaadimme myös, että mikäli Terrafamen nykyinen toiminta ei ole nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaista (jota luvanmukaisuutta ei ole valvojaviranomaisen tai puolueettomien asiantuntijaviranomaisten lausuntojen avulla osoitettu), niin valvojaviranomaisen on käynnistettävä viralliset toimet Terrafamen nykyisen toiminnan saattamiseksi nykyisen tilapäisesti voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseksi.

Tätä ei voi toteuttaa lupaa muuttamalla, vaan toiminta on muutettava luvan mukaiseksi.

Katsomme yleiseen oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluvan, että Terrafamen tulee toimia voimassa olevan ympäristöluvan mukaisesti, ja että valvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta toiminta saadaan muutettua voimassa olevan luvan mukaiseksi. Tällaisiin lainsäädännön velvoittamiin toimenpiteisiin toiminnan saattamiseksi luvan mukaiseksi ei valvontaviranomainen ole osoittanut ryhtyneensä, jonka vuoksi vaadimme sitä nyt.

Terrafame ei nyt kuulutetuissa YVA-selostuksissa selosta voimassa olevia lupiaan eikä käsiteltävänä olevia lupahakemuksiaan, eikä niistä muodostuvaa koko hankekokonaisuuttaan ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutuksineen ja vesistövaikutuksineen

Terrafame ei ole selostanut koko hankekokonaisuutensa toimintakokonaisuutta kokonaisuutenaan, eikä siihen liittyviä lupiaan, haettavana olevia lupiaan eikä hankekokonaisuuden toteuttamiseksi tarpeellisia tulevia lupatarpeitaan siten, että yleisölle ja asianosaisille olisi muodostunut riittävä ja selkeä käsitys Terrafamen luvista, käsittelyssä olevista luvista ja tulevista lupahakemuksista.

Katsomme, ettei Terrafame ole selostanut Århusin sopimuksen, direktiivien, hallintolain, ympäristönsuojelulain, kaivoslain ja ydinenergialain velvoitteiden mukaisesti koko kaivos- ja malminrikastuksen hankekokonaisuuttaan koskevia lupia ja lupatarpeitaan, jonka vuoksi nyt kuulutetut YVA-selostukset on palautettava takaisin Terrafamelle uudelleen valmisteltavaksi velvoitteella, että Terrafamen on laadittava koko hankekokonaisuuttaan kokonaisuutenaan koskeva selvitys luvistaan, käsittelyssä olevista luvistaan ja tulevista lupatarpeistaan.

Terrafame ei ole laatinut koko hankekokonaisuuttaan koskevaa YVA-direktiivin, vesipuidedirektiivin, päästödirektiivin ja ilmastopöytäkirjojen velvoittamaa yhtenäistä YVA-selvitystä, jonka vuoksi vaadimme nyt hankekokonaisuudesta erillisinä kuulutetut YVA-selostukset palautettavaksi Terrafamelle, ja veloitettavan Yhtiö tekemään koko hankekokonaisuuttaan koskeva yhtenäinen YVA-selvitys.

Terrafame ei ole tehnyt edelleen lupakäsittelyssä olevan Kuusilammen malmion nikkelisulfidituotannon ympäristölupahakemuksen perustaksi riittävää ja luotettavaa YVA-selvitystä

Yleisön ja asianosaisten perustuslailla suojatun ennakkollisen oikeusturvan vastaisesti on yhteysviranomaisen kuuluttanut Terrafamen Kolmisoppi YVA-selostuksen, vaikka sen hankkeen toteuttaminen riippuu täysin lupaviranomaisen käsittelyssä olevan sulfidimineraalien tuotannon ympäristö- ja vesitalousluvan hyväksymisestä, jolle ei kuitenkaan ole edellytyksiä koska hakemuksen perustaksi ei ole tehty yhtenäistä YVA-selvitystä (vaan erilliset vesienhallinta-YVA ja tuotanto-YVA), eikä kyseistä puutteellista lupahakemusta ole saatu ratkaistua 4 vuoden käsittelyn jälkeenkään.

Perustuslaillinen loukkaus aiheutuu siitä, että nyt yhteysviranomaisen on kuuluttanut sekä Kolmisoppi-YVAn että Sakka-YVAn, kuin ne eivät olisikaan ollenkaan riippuvaisia Terrafamen pääympäristöluvasta, ja kuin nyt kuulutettujen hankkeiden ympäristövaikutuksia ei tarvitsisi selvittää yhteisvaikutuksiltaan Kuusilammen nikkelisulfidituotannon ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutusten kanssa.

Katsomme, että nyt erillisinä kuulutetut YVA-selostukset on palautettava Terrafamelle veloitteella laatia koko hankekokonaisuutta koskeva yhtenäinen ja ymmärrettävästi kuvattu lainsäädännön ja direktiivien veloitteet täyttävä ympäristövaikutusarviointi, joka poistaa tieteellisen epävarmuuden Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminnan koko hankekokonaisuuden yhteisten ympäristö-, vesistö-, päästö- ja ilmastovaikutusten arviointien riittävyyden suhteen.

Terrafame ei ole tehnyt ympäristövaikutusten arviota uraanin käsittelystään kaivos- ja malminrikastustoiminnassa

Terrafame ei ole hakenut kaivos- ja malminrikastustoiminnan yhteydessä toteuttamalleen uraaninkäsittelylle ympäristö- ja vesitalouslupaa, eikä myöskään ole sellaiselle toiminnalle esittänyt YVA-lain hankeluettelon 2 d) kohdan velvoittamia uraanin käsittelyn kemiallisten ja ekologisten ympäristövaikutusten arviointeja.

Kainuun ELY-keskus ole antanut lausuntoa ja perustelua siitä, että toimiiko Terrafame sellaisen ympäristöluvan varassa, joka oikeuttaisi Terrafamea käsittelemään uraania ja uraanin tytärnuklideja kaivos- ja malminrikastustoiminnassaan, ja johon lupaan perustuen nyt riittäisi vain siitä mahdollisesti voimassa olevasta luvasta erilliset uudet erillisesti haetut ja kuulutetut YVA-selvitykset.

Muistutuksessa arviointiohjelmaan vaadimme kyseistä lausunto, mutta emme saaneet. Toistamme kyseiset vaatimukset yhteysviranomaiselle.

Koska uraanin käsittelyä koskevaa voimassa olevaa ympäristö- ja vesitalouslupaa ei Terrafame eikä Kainuun ELY-keskus ole osoittaneet edes olevan, niin katsomme Terrafamen toimivan vastoin voimassa olevaa ympäristö- ja vesitalouslupaansa, jonka vuoksi vaadimme valvojaviranomaista Kainuun ELY-keskusta ryhtymään toimenpiteisiin kaivoksen toiminnan saattamiseksi nykyisen voimassa olevan ympäristö- ja vesitalousluvan mukaiseksi, ja selostamaan tähän liittyvät toimenpiteet päätelmissään YVA-selostuksista.

Sakka-YVA on harhauttavasti esitetty erillishankkeena.

Terrafame on laatinut Sakka YVA-selostuksen virheellisesti erillisenä koko hankekokonaisuutta koskevasta YVA-arvioinnista, ja lisäksi Terrafame on arviointiperusteena käyttänyt ilmeisen tahallisesti virheellistä laintulkintaa uraanin ympäristövaikutusten arviointia koskevista raja-arvoista, jonka vuoksi katsomme kuulutetun Sakka YVA-selostuksen direktiivien ja YVA-lain vastaiseksi.

Terrafamen on esittänyt uraanin ympäristövaikutusten arvioimiselle säteilylainsäädännön mukaista raja-arvoa, ja siihen perustuen on katsonut ettei tarkempia uraanin kemiallisten ja ekologisten vaikutusten selvittämisiä tarvitsisikaan. Tällainen toisen lainsäädännön raja-arvon ottaminen arviointiperustaksi on ilmeisen tahallinen virhe, että on perusteltua katsoa tarkoituksena olevan ilmeisen puutteellisen YVA-selostuksen avulla saada siirrettyä varsinaisten siivoustöiden aloittamista hamaan tulevaisuuteen.

Kyseisten uraanisakkojen siivoustöiden suunnittelun perustaksi tarpeellisia YVA-selvityksiä ei saa enempää viivästyttää, jonka vuoksi vaadimme Kainuun ELY-keskusta asian valvonta- ja yhteysviranomaisena välittömästi ja nopeasti laadittamaan riittävä Sakka YVA-selvitys, jossa on huomioitu sakkojen loppusijoitusten vaikutus koko hankekokonaisuuteen. Tarvittaessa tämä selvitystyö on teetettävä kansallisen ja tarvittaessa kansainvälisen asiantuntijatyöryhmän yhteistyönä työnä Terrafamen laskuun, jotta ympäristö- ja

vesistöt saadaan siivottua ympäristön ja haitankärsijöiden kannalta riittävän nopeasti ja luotettavasti.

Vaadimme yhteysviranomaista selostamaan tämän asian eteneminen päätelmässään Sakka-YVA-selostuksesta.

Kolmisoppi YVA-selostus on kuulutettu irrallaan koko kaivos- ja malminrikastuskokonaisuudesta.

Terrafame ei ole esittänyt koko hankekokonaisuuttaan koskevaa direktiivien ja YVA-lain velvoitteet täyttävää YVA-selvitystä, joka osoittaisi nykyisen sekä suunniteltujen toimintojen yhteiset vaikutukset arvioidun tieteellisen epävarmuuden poistavalla luotettavalla tavalla, eikä Terrafame ole osoittanut tuollaisten luotettavien ja riittävien avulla, ettei hankekokonaisuuden yhteistä vaikutuksista aiheutuisi kiellettyä seurausta. Tällaista selvitystä ei Terrafame ole esittänyt. Tällaista selvitystä Terrafame ei osoita tässä nyt kuulutetussa Kolmisoppi YVA-selostuksessakaan. Terrafamen kaivostoiminta on kestämatöntä jätteiden hallinnan suhteen

Terrafamen kaivoksen toiminta on kestämatöntä johtuen malmin alhaisista hyötymineraalien pitoisuuksista ja sen vuoksi syntyvistä valtavista jätekasoista ja sivukivikasoista. Kolmisoppi-laajennuksesta syntyisi lisää 1-2 miljardia tonnia 9% rikkiä sisältävää sivukiveä. Rikistä johtuen kivi rapautuu tehokkaasti ilman ja veden kanssa ja muodostaen rikkihappoa, joka liuottaa raskasmetalleja sekä muita haitta-aineita aiheuttaen vesistöjä, maaperää ja maa- ja kalliopohjavesiä saastuttavan happaman kaivosvuodon.

Terrafamella käytössä olevat muovin, bentoniitin ja suojamaakerroksen avulla tehdyt kapseloinnit kaivoksen jätealueille lykkäävät ongelmaa osittain mahdollisesti vuosikymmeniä tai teoreettisesti jopa 200-300 vuoden ajan. Mutta ei ratkaise jäteongelmaa.

Jätekasat tulevat tuhoamaan vesistöjä tulevaisuudessa, johtuen happamaa vuotoa aiheuttavan mustaliuskeen valtavasta määrästä. Latvavedet pilaantuvat hyvin pitkältä matkalta sadoiksi tai jopa tuhansiksi vuosiksi, mikä lisäksi tulee tulevaisuudessa aiheuttamaan vastaaviksi ajoiksi merkittävät ja laajenevat pohjavesiongelmat, jos ongelmaan ei löydy ratkaisua. Ongelman jälkihoito tulee maksamaan sitä enemmän, mitä pidemmäksi kestävät ratkaisut siirretään.

Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminta on kaivannaisjäteasetuksen 190/2013 vastainen, koska EU:n laatu normit ylittäviä pitoisuuksia ei saa tulla jätealueista pitkienkään aikojen kuluessa. Valvontaviranomaisen Kainuun ELY-

keskuksen sekä lupaviranomainen PSAVIN tulee vaatia lainsäädännön ja direktiivien noudattamista, sekä niiden velvoittamien selvitysten tekemistä jätteiden pitkäaikaisista vaikutuksista ja happoa muodostavien vaarallisten jätteiden pysyvästä ympäristöstä eristämisestä, neutraloinnista ja stabiloinnista. Niitä ei kuitenkaan ole vaadittu.

Niiden vaatiminen on ehdotonta myös Terrafamen kaivos- ja malminrikastustoiminnalle tarvittavan hallitun sulkemissuunnitelman laatimista varten, joka on ehdottomasti ja pikaisesti saatava laillisesti voimaan.

Eihän sellaista toimintaa eikä toiminnan jatkamista saa hyväksyä, jota ei pystytä sulkemaan. Eikä sellaiselle sulkemiskelvottomalle toiminnalle saa antaa laajentamislupaa.

Tietopyynnöt

Pyydämme yhteys- ja valvojaviranomaista tiedottamaan meille toimista muistutuksessa esitettyjen vaatimusten suhteen.

Kajaanissa 20.9.2021

Suomen luonnonsuojeluliiton Kainuun piiri ry

xxx

xxx

Suomen luonnonsuojeluliiton Kainuun piiri ry:n lausuntoon yhtyy yksityishenkilöt xxx ja xxx.

(Muistuttajat ovat eritelty Kolmisoppi-YVA arviointiohjelmaan tehdyn muistutuksen liitteessä. Muistuttajien asiamiehenä toimii xxx.)

Lausunnonantajien yhteisenä valtuutettuna yhteyshenkilönä toimii xxx.